

ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้
ทางการเมือง

ในบทนี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองและกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง
ของนักเรียนนายร้อย จปร. ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง
กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของทหารไทยว่ามีผลต่อการเมืองไทยอย่างไรบ้าง โดยเน้นตั้งแต่
ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองปกครอง นอกจากนี้จะศึกษาถึงบทบาทของทหารในทาง
การเมือง สาเหตุที่ทหารเข้าสู่อำนาจทางการเมืองไทยและอุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทยว่าจะ
มีอิทธิพลหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองไทยในระบอบราชาธิปไตยหรือไม่ ตลอดจน
จนประวัติการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าโดยสังเขป

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมือง

(Political Culture and Political Socialization)

บุคคลจะแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของเขาแตกต่างกันไปในแต่ละคน ผู้นำของ
ประเทศหนึ่งอาจจะมีแนวความคิด มีการตัดสินใจและการกระทำที่แตกต่างไปจากผู้นำของ
อีกประเทศหนึ่งได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุหนึ่งก็คือ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้
(Socialization Process) ที่เขาได้รับมาซึ่งมีความแตกต่างกัน ในแต่ละสังคม
มีแบบแผนทางสังคม และค่านิยมในทางวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันเสมอ โดย
เฉพาะประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย และประเทศที่มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์
ย่อมจะต้องมีแบบแผนทางสังคมและค่านิยมที่ต่างกันเสมอ แม้แต่ในประเทศหนึ่งที่มีการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยเหมือนกัน ก็ยังมีแบบแผนทางสังคมและการเมืองต่างกับอีกประเทศหนึ่ง
ด้วย

การที่จะเข้าใจระบบการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองของประเทศใดประเทศหนึ่งให้เห็นเด่นชัดว่าจะเป็นไปได้ในแนวใด จะต้องเข้าใจถึงสิ่งที่เป็คานิยมทางการเมืองของคนในประเทศนั้น ซึ่งมีชื่อเรียกในภาษาวិชาการปัจจุบันว่า "วัฒนธรรมทางการเมือง" (Political Culture) การเข้าใจถึงวัฒนธรรมทางการเมืองไทย จะช่วยให้เราทำความเข้าใจหรือคานิยม ทศนคติ ความปรารถนา ความเห็นต่าง ๆ ของบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองว่ามีอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้รู้ถึงสาเหตุของอุปสรรคการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทยไม่มากนัก และยังช่วยให้กลุ่มทหารสามารถเข้าควบคุมอำนาจทางการเมืองได้อย่างราบรื่น

สำหรับความหมายของคำว่า วัฒนธรรมทางการเมือง นั้น ผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วในคำจำกัดความหรือคานิยามของคำบางคำที่ใช้เป็นภาษาเทคนิคในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ในบทที่ ๑

ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรมทางการเมือง" นั้น ผู้เพิ่มเติมได้จาก กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาทางการเมือง" วรรณ ไวยากร : รัศศาสตร์ โกรงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๑๐๔ - ๑๐๕.

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม^๒ และวัฒนธรรมนี้ถือเป็นมรดกทางสังคม (Social Heritage) ที่มนุษย์สะสมกันไว้และเป็นวิถีชีวิตในการครองตน เป็นพฤติกรรมที่มนุษย์กำหนดมาแต่ในอดีตและโลกตกทอดมาเป็นสมบัติที่มนุษย์ปัจจุบันเอามาใช้เป็นแบบแผนแห่งการดำเนินชีวิต (Design for Living) ซึ่งหมายความว่า วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับที่ทำการกำหนดพฤติกรรมแห่งชีวิตลงไปว่า คนเราจะทำอะไร คิดอะไร รู้สึกอย่างไร และอะไรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตที่สังคมนั้นยอมรับนับถือ^๓

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ในการดำเนินการปกครองประเทศหนึ่งหรือของสังคมหนึ่งเป็นการดำเนินการของผู้บริหารประเทศ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมของชาติคน อาจมีการยืมรูปแบบการบริหารงานการปกครองประเทศจากชาติอื่นหรือสังคมอื่นมาใช้ได้

^๒ วัฒนธรรมในที่นี้หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ อารมณ์ ค่านิยม หลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ปรัชญาชีวิต และแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" อาจดูได้จาก Robert Bierstedt, The Social Order : An Introduction to Sociology (Tokyo : Kogakusha Company, Ltd., 1963), p. 29; T.B. Bottomore, Sociology : A Guide to Problems and Literature (London : Unwin University Books, 1969), p. 125; George Lundberg, et.al. Sociology (Tokyo : John Weatherhill, Inc., 1968), p. 172.

^๓ อู๋หยี หิรัญโต, "อิทธิพลของวัฒนธรรมที่มีต่อพฤติกรรมในวงราชการไทย" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม, ๒๕๑๓), หน้า ๗๔.

I 1574372X

บาง แดการปฏิบัติอาจแตกต่างกันไม่มากนัก วิถีธรรมของชาติหนึ่งอาจเหมือนกับของชาติอื่นได้ ทั้งนี้เพราะวิถีธรรมคล้ายคลึงกันได้และเขียนแบบกันได้ นอกจากนี้วิถีธรรมยังมีการพัฒนาไปตามยุคตามสมัยด้วย ดังนั้น วิถีธรรมจึงเป็นปัจจัยแวดล้อมและมีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศเป็นอย่างยิ่ง

ในการศึกษาทางรัฐศาสตร์โดยเฉพาะที่เน้นทางพัฒนาการเมืองได้เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันแล้วว่า ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดระบบการเมืองของประเทศ ได้แก่ วิถีธรรมทางการเมืองและเรียกสิ่งนี้ว่า "Infrastructure" ของการพัฒนาทางการเมือง^๔ ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับวิถีธรรมทางการเมืองจะทำให้เราเข้าใจแบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก และความคิดทางการเมือง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมในระบบการเมือง

วิถีธรรมทางการเมืองของทหารไทย ได้แก่ ความเคยชินต่อระบบอำนาจนิยม (Authoritarianism) ในด้านความเคยชินต่อระบบอำนาจนิยมนั้น จะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง และผู้อยู่ใต้อำนาจในประวัติศาสตร์ไทยมาเป็นเวลานานแล้วว่า เป็นแบบสายการบังคับบัญชา หรือแบบสั่งการบังคับ ศาสตร์จารย์วิกส์ เรียกสังคมไทยว่า "สังคมสั่งการ" (Ordering Society)^๕ คือมีการยอมรับการแบ่งชั้น (Class)

^๔Lucian W. Pye and Sidney Verba eds., Political Culture and Political Development (Princeton : Princeton University Press, 1965), pp. 513 - 514.

^๕Fred W. Riggs, "A Model for the Study of Thai Society" Reprinted from Thai Journal of Public Administration Vol. 1 No. 4 (April, 1961), p. 21.

ความสำคัญที่แน่นอน ผู้ปกครองจะมีอำนาจเหนือผู้อยู่ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์เช่นนี้ปรากฏ
ออกมาในรูปการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) และ
โดยระบอบข้าราชการทุกวันนี้ การปฏิบัติเช่นนี้จึงกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย
ซึ่งมีลักษณะที่เข้ากันได้กับการปกครองแบบทหาร ท้ายที่สุดแล้วคำสั่งของผู้บังคับบัญชา
อย่างเคร่งครัดและต้องปฏิบัติตามวินัยของทหาร^๖

การปกครองโดยระบอบข้าราชการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ในรูปรัฐบาลนั้น ตาม
กระบวนการที่แท้จริงแล้ว ยังมีเนื้อหาไม่แตกต่างกับการปกครองโดยระบอบกษัตริย์มากนัก
นั่นคือ อำนาจยังคงอยู่ที่คน ๆ เดียว โดยมีคนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นกลุ่มข้าราชการที่เป็นผู้มี
ส่วนรวมเท่านั้น ทั้งนี้อาจเียงมาจากคนไทยส่วนใหญ่ยังคงยอมรับอำนาจของข้าราชการ
และเชื่อว่าราชการเป็นส่วนหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิมที่ว่า
ราชการคือการของพระราชผู้ที่เป็นข้าราชการก็คือ ผู้ที่พระเจ้าแผ่นดินได้เลือกสรรยก
ย่องให้เป็นผู้ช่วยทำราชการ^๗ แม้ในปัจจุบันข้าราชการก็ยังคงเป็นข้าราชการของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผลจากความเชื่อเช่นนี้ทำให้การปกครอง หรือการเดิน
การเมืองโดยเฉพาะกลุ่มทหารจึงราบรื่น เพราะคนทั่วไปยังเชื่อว่า "...การเมืองเป็น
เรื่องราวของกษัตริย์และข้าราชการ เมื่อผู้มีอำนาจโค่นอำนาจซึ่งกันและกัน คนไทยก็

^๖ ปรีดีอุท อุดมทรัพย์, วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหารในประเทศไทย
(วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิถียุติธรรม แผนกวิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๖๔), หน้า ๕๓.

^๗ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี, "คำแนะนำของข้าราชการหัวเมือง"
ใน อมร รัชศาสตร์, การบริหารราชการส่วนภูมิภาค (พระนคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์,
๒๕๐๘).

ถือว่าเป็นเรื่องของข้าราชการและทหาร...^{๘๘} ในปัจจุบันคนไทยยังมีความเคียดแค้นตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อยู่ ยังนิยมเจ้านายและเคารพผู้มีอภิสิทธิ์ชน คนไทยส่วนใหญ่ไม่เคยมีการคำนึงวาระฐานของรัฐบาลนั้นอยู่ที่ว่า รัฐบาลเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนหรือตนเอง ดังนั้นรัฐบาลจึงกลายเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนต้องเชื่อฟัง เคารพ และยอมรับอำนาจของรัฐบาล^{๘๙} ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ หลากอย่าง สอนให้คนประพฤติปฏิบัติไปในแนว เช่นนี้ทำให้ประชาชนขาดการแสดงความคิดเห็นในปัญหาทางการเมืองของประเทศเพื่อใ้ผู้บริหารประเทศรับรู้นำไปปฏิบัติ การจะเรียกร้องอะไรจากรัฐบาลก็มักใช้ความสัมพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้อง สังคมไทยจึงยังคงเป็นสังคมเจ้านาย (Prestige Society) อยู่^{๙๐} ดังนั้นวัฒนธรรมของไทยจึงเป็นวัฒนธรรมแบบเผด็จการและเครือญาติ ซึ่งไม่เป็นรากฐานของโครงสร้างทางการเมืองที่ซับซ้อน

^{๘๘} เกษชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, "การพัฒนาทางการเมืองของไทย" ใน อมร รักชาติศรัย และ ชัยติยา กรรณสูตร (บรรณาธิการ) ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘), หน้า ๑๑๒.

^{๘๙} Lucian W. Pye, Southeast Asia's Political System (Englewood Cliffs N.J. : Prentice - Hall, Inc., 1967), p. 34.

^{๙๐} จะเห็นได้จากในสมัยก่อนหรือแม้แต่ในสมัยปัจจุบัน ประชาชนจึงมีการส่งบุตรหลานให้เข้ารับราชการเพราะถือว่าเป็น "เจ้าคนนายคน" หรือ "เป็นใหญ่เป็นโต" เป็นต้น

ลักษณะของวัฒนธรรมกึ่งกลางในสังคมไทยนั้นสอดคล้องกับโครงสร้างแบบสายการบังคับบัญชาของกองทัพอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากในกองทัพของไทยนั้นได้มีการบังคับบัญชากันตามลำดับชั้น ผู้ที่อยู่ใต้อุปการจะต้องฟังคำสั่งและปฏิบัติตามผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด กลุ่มทหารก็เป็น ข้าราชการ มีเกียรติยศ ซึ่งคนไทยก็มีลักษณะชอบความโอ้อวดยศศักดิ์และชอบเครื่องแบบอยู่แล้ว กลุ่มทหารเคยมีบทบาททั้งในยามสงบและยามศึก จึงสามารถมีบทบาทคงอยู่ได้อย่างยาวนานในบรรยากาศของการเมืองของไทย ประกอบกับความสามารถในการรวมตัวของ ระบบราชการ^{๑๑} ทำให้เกิดประเพณีเล่นการเมืองโดยข้าราชการ ไม่ใช่เล่นการเมือง โดยกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ดังนั้น การตรวจสอบกลุ่มผลประโยชน์จึงอยู่ในกลุ่มข้าราชการ เท่านั้น ระบบราชการจึงเป็นธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดของไทย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ข้าราชการคือกลุ่มบุคคลซึ่งจะทำให้ไทยเป็นอะไรก็ได้ และรับผิดชอบอนาคตของไทยด้วย ซึ่งในขณะเดียวกันการเมืองที่ถูกควบคุมโดยข้าราชการนั้นก็มีส่วนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ในคำสอนของศาสนาพุทธที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะพลเมืองไทยส่วนใหญ่หรือจำนวนถาวรร้อยละ ๘๕ นับถือศาสนาพุทธและถือเป็น

^{๑๑} ดูรายละเอียดเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะพื้นฐานและความสำคัญของระบบราชการได้จาก สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร (ธนบุรี : โรงพิมพ์ไทยพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๒๔๔ - ๒๔๖, ๒๔๘ - ๒๕๒; และจาก Harold J. Laski, Encyclopedia of the Social Science Vol.3 Copy Right 1930 by the Macmillan Company, pp. 70 - 73; Joseph Lapalambara (ed.), Bureaucracy and Political Development (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1963), P.8; Ferrel Heady, Public Administration: A Comparative Perspective (New Jersey : Prentice - Hall Inc., 1966), p.17.

ศาสนาประจำชาติไทย^{๑๒} ศาสนาถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพราะเป็นแบบแผนของความประพฤติของมนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองอย่างแน่นอน เช่น การที่คำสอนของศาสนาพุทธเข้าถึงความสำคัญของเอกชน (Individualism) จะก็จะช่วยที่ตนเอง เขาทำนอง "บ้านใครใครอยู่ อู่ใครใครนอน" หรือ "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว"^{๑๓} ทำให้คนไทยรู้สึกว่าการไม่ควรถูกเข้าไปผูกพันกับเรื่องของคนอื่น ผลสะท้อนทางการเมืองก็คือ คนไทยไม่กระตือรือร้นที่จะมีปฏิริยาต่อการใช้อำนาจในการปฏิบัติ รัฐประหาร ยึดอำนาจแต่ละครั้ง ไม่เคยปรากฏว่าคนไทยจะกระตือรือร้นที่จะมีปฏิริยาต่อต้านกลุ่มคนที่ใช้อำนาจปฏิบัติเลย ใครจะทำอะไรจึงเป็นเรื่องเฉพาะตัว เพราะใครทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จึงไม่มีการแสดงออกเพื่อรักษาผลประโยชน์ของเขา และไม่เกิดการรวมกลุ่มของคนไทยที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Interest Aggregation) ดังนั้น การปฏิบัติ รัฐประหารในเมืองไทยแต่ละครั้งจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและปราศจากการนองเลือด นอกจากนี้ยังทำให้กลุ่มผู้ใช้อำนาจปฏิบัติซึ่งมักโคกแก กลืนทหารในท้องประสมปัญหาจากการต่อต้านในการนโยบาย หรือการบังคับใช้กฎระเบียบคำสั่งต่าง ๆ (Rule Application) เพราะคนไทยเชื่ออยู่แล้วว่า การที่ทหารโคอำนาจมานั้นเป็นเพราะทหารมีอำนาจ มีบุญญาธิการมี ซึ่งผู้ที่อยู่ในอำนาจควรต้องยอมรับสถานะของตนเองว่าไม่มีสิทธิ์ที่จะเข้าไปโคแยง

นอกจากนั้น คำสอนของพุทธศาสนายังเป็นปัจจัยที่สร้างนิสัยเฉยเมยทางการเมือง

^{๑๒} ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ประชาธิปไตยสำหรับคนไทย" การเมืองสำหรับประชาชน วารสารรายสองเดือน เล่มที่ ๕ - ๑๐ (แผนกวิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๖๑.

^{๑๓} ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, "ลักษณะประจำชาติไทย" คำบรรยายคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พิมพ์โรเนียว), หน้า ๕.

(Apathy) ของคนไทย ทำให้คนไทยไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนรวมทางการเมือง และวิชาการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) คนไทยมักคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องราวของคนอื่น จึงไม่ให้ความสนใจต่อการเมือง เขามักจะคิดถึงตัวเอง (Individualism) และมีความรักอิสระ (Freedom - Loving) ความคิดคำนึงถึงตัวเองเมื่อประสานกับพฤติกรรมที่เฉยชาของคนไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าในการปฏิบัติ รัฐประหารทุกครั้งในเมืองไทย คนไทยส่วนมากมักไม่ได้รับความกระทบกระเทือน เขาไม่รู้สึกสูญเสียอิสรภาพแต่อย่างใด เพราะเขาคิดว่าแม้จะมีการรัฐประหารเกิดขึ้นแต่เขายังสามารถทำงานได้โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับการเมือง จึงไม่สนใจว่าใครจะเข้ามามีอำนาจหรือไม่สนใจว่าตนจะสามารถเข้ามามีส่วนรวมทางการเมืองได้อย่างไรบ้าง^{๑๔} แม้แต่ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ในการเลือกตั้ง ประชาชนไปออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งเพราะเขาได้รับคำบอกให้ทำเช่นนั้น^{๑๕} ดังนั้น ประชาชนจึงไม่เคยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รัฐประหารครั้งใด ๆ ทั้งสิ้น การกระทำเพื่อแย่งชิงอำนาจจึงกล่าวจะเกิดเฉพาะในกลุ่มข้าราชการ โดยเฉพาะกลุ่มทหารเท่านั้น ซึ่งแตกต่างกับบางประเทศ เช่น ประเทศที่ไทประชาธิปไตย ระบบรัฐสภาที่ได้รับความนิยมสำเร็จเพราะประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในการเรียกร้องและเปลี่ยนแปลงบุคคลผู้ใช้อำนาจหรือผู้ปกครอง

^{๑๔} Pricha Hongskrailers, "Thai Political Culture" A Seminar paper presented to the UNESCO Comperence in New Delhi, India (17 - 28 March, 1975), p.61.

^{๑๕} จากรายงานการวิจัยเป็นคณะของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า คนที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพราะได้รับคำบอกเล่าจากคนต่าง ๆ มีถึง ๔๕.๕๑% เมื่อเปรียบเทียบกับคำตอบของผู้ซึ่งไปลงคะแนนด้วยความสมัครใจซึ่งเท่ากับ ๔๑.๓๑% และมีผู้ไม่ไปใช้สิทธิ ๒.๓๘% ดูเพิ่มเติมใน รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยคณะอาจารย์ผู้ทำการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๕) หน้า ๑๑๓.

การปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางการเมืองครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งนั้น เมื่อวิเคราะห์สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมทางการเมืองดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า ไม่ได้เกิดจากการเรียกร้องของคนไทยส่วนใหญ่เลย และยังกระทำในขณะที่คนไทยยังมีความเฉยเมยทางการเมืองด้วย โดยจะเห็นได้ว่า คณะราษฎรผู้เป็นผู้นำกลุ่มในการปฏิวัติต้องพยายามปลุกปั่น และสร้างภาพพจน์ให้คนเชื่อตามเพื่อจะโคกความรวมมือด้วย^{๑๖} การที่คนธรรมดาสามัญไม่ได้อำนาจมีส่วนร่วมในทางการเมืองในการปฏิวัติครั้งนั้น ทำให้พฤติกรรมทางการเมืองครั้งนั้นเป็นการแสดงออกกระหว่างชนกลุ่มน้อย ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการเก่าซึ่งได้แก่บรรดาข้าราชการที่อยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับกลุ่มข้าราชการใหม่ ไม่ใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างพวกนิยมกษัตริย์กับคนสามัญชนกลางคองที่ Mosel เข้าใจ^{๑๗} แม้ว่าจะมีฝ่ายหนึ่ง ในคณะราษฎรที่เห็นว่า ควรจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์มาเป็นระบอบสาธารณรัฐเสียเลยก็ตาม แต่ฝ่ายนี้มิใช่เป็นกลุ่มผู้นำอำนาจที่สุดของคณะราษฎร เพราะฝ่ายที่มีอำนาจและแสดงเจตนาารมณ์ของกลุ่มโคกคองที่สุด ได้แก่ กลุ่มทหารซึ่งต้องการให้มีระบอบกษัตริย์ที่มีอำนาจจำกัด (Limited Monarchy) นอกจากนี้สาเหตุที่ทำให้เกิดการปฏิวัติครั้งนั้นก็คือ การที่ข้าราชการไทยกลุ่มหนึ่งหวังฝ่ายทหารและพลเรือน^{๑๘} ซึ่งได้รบการศึกษาจากต่าง

^{๑๖} ปริญญา อุกุมทรัพย์, เรื่องเดิม, หน้า ๖๘.

^{๑๗} James N. Mosel, "Thai Administrative Behavior" in William J. Siffin, ed., Toward the Comparative Study of Public Administration (Bloomington : Indiana University Press, 1957), p.266.

^{๑๘} เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕ (พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, ๒๕๑๘), หน้า ๕๓ - ๑๐๐.

ประเทศโดยเฉพาะในทวีปยุโรป ทำให้ได้เห็นแบบการปกครองรูปต่าง ๆ เมื่อบุคคลเหล่านั้นกลับมาถึงประเทศไทยแล้วก็มีความประสงค์ที่จะให้เมืองไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองบาง สาเหตุเหล่านั้นจึงไม่ใช่ผลประโยชน์ของชนสามัญเลย การปฏิวัติรัฐประหารและยึดอำนาจครั้งต่อ ๆ มาก็ด่วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่เริ่มมาจากกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือนทั้งสิ้น

แม้การยึดอำนาจทุกครั้งโดยใช้กำลังทหาร จะมีการอ้างวาทกรรมทำไปโดยความต้องการหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ไม่มีอะไรเป็นเครื่องชี้ว่า การกระทำเช่นนั้นประชาชนเขามามีส่วนรวมด้วย ควบคู่กัน คนไทยจึงไม่มีความรู้สึกหวงแหนหรือสำนึกว่าพวกเขาเป็นเจ้าของอำนาจทางการเมืองที่ตกอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ทั้งไม่สามารถแสดงบทบาททางการเมืองได้ เนื่องจากขาดความรู้และขาดประสบการณ์อีกด้วย

การมีนิสัยยอมรับอำนาจของผู้มีอำนาจและการขาดประสบการณ์ทางการเมืองทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ไม่เป็นวัฒนธรรมที่สอดคล้องหรือเป็นรากฐานที่จะทำให้ระบบประชาธิปไตยเติบโตไปได้ เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นต้องการวัฒนธรรมที่มีลักษณะของการเขามีสวนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเอกชนแต่ละคนมีความคิดเห็นเป็นอิสระ กลุ่มชนต่าง ๆ แม้จะมีความเห็นแตกต่างกัน แต่ก็ไม่มีความขัดแย้งกันขึ้น มูลฐานและความร่วมมือในการดำเนินงานทางการเมืองที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในทางการเมือง เพราะว่าประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่กระบวนการทางเทคนิค (Technical Process) แต่เป็นวิถีชีวิตของคน (Way of Life) แต่ประชาธิปไตยของไทยนั้นเป็นกระบวนการทางเทคนิคไม่ใช่วิถีชีวิต จึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มทหารหลาย ๆ กลุ่มหมุนเวียนกันเข้ามากุมอำนาจทางการเมืองไปอย่างรวดเร็ว

ตามที่โลกกล่าวมาแล้ว ในบทที่ ๑ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในประเทศ และเป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ดังนั้น การเรียนรู้ทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมทางการเมืองในแง่ที่ว่า เป็นกระบวนการที่จะทำให้พลเมืองในประเทศไทยมีความรู้เรื่องของการเมือง การปกครองของประเทศ

ตชน และก่อให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิด ขอบพอ เกียดชิด หรือถึงเฉยคอกการเมือง

ในบทที่ ๑ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ทางการเมืองไปแล้วว่า หมายความว่าอย่างไร ดังนั้น การที่บุคคลในสังคมจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเมือง และประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับการสอนและการเรียนรู้ (Socialization) ในอุดมการณ์และวิถีชีวิตของการเมือง ตลอดจนในเรื่องของประชาธิปไตยและระบบการปกครองอื่น ๆ และเมื่อบุคคลนั้น ๆ เข้าใจอุดมการณ์และวิถีชีวิตแล้วย่อมจะทำให้เกิดรูปการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นได้ง่าย มนุษย์เราถูกสอนเรื่องการเมืองและการปกครองมาตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้เพราะว่าการสอนและการเรียนรู้เป็นของคู่กันที่จะมีอิทธิพลทำให้บุคคลถูกสอน หรือบุคคลที่เรียนรู้ได้มีความเข้าใจในเรื่องการเมืองและประชาธิปไตยได้ ตัวอย่างเช่น การที่คนไทยจะมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการเมืองมากน้อยเพียงใด คงขึ้นอยู่กับ ขบวนการสอนและขบวนการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มทางสังคม สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษาชั้นสูง ระบบราชการ ฯลฯ เป็นต้น ถ้าสังคมนั้น ๆ ต้องการเป็นประชาธิปไตย สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องสอนประชาธิปไตยให้กับบุคคลในสังคมของเขาให้ได้ และถ้าสถาบันใดสถาบันหนึ่งสอนประชาธิปไตย แต่สถาบันอื่น ๆ ไม่พร้อมที่จะสอนประชาธิปไตย การเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชนก็มิได้รับผลสัมฤทธิ์ หมายความว่า เพราะบุคคลนั้น ๆ จะมีความเข้าใจไขว่เขวในหลักการและวิธีปฏิบัติของประชาธิปไตย

^{๑๕} ออกจากความหมายเพิ่มเติมได้ใน "Socialization : Political Socialization" International Encyclopedia of the Social Science, Vol. 14 U.S.A : The Macmillan and the Free Press Inc., 1968), pp. 551 - 555.

เช่น ถ้าเรามีการสอนประชาธิปไตยกันเพียงเฉพาะในโรงเรียนแคกรอบครัวไม่เป็นประชาธิปไตย และยังคงมีการปกครองตามระบอบอาวโโส และเชื่อฟังตัวบุคคลมากกว่าหลักการและเหตุผล นักเรียนก็อาจจะมีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยอย่างสับสนและไขว้เขว ในที่สุด ก็จะเป็นอันตรายต่อระบอบประชาธิปไตยได้เช่นกัน นักเรียนอาจจะเรียกร้องในการให้มีหลักการต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียน แทนนักเรียนเหล่านี้ก็อาจมองข้ามการมีระเบียบวินัยและเหตุผล อาจยังคงยึดถือตัวบุคคลอยู่ หรืออาจจะมีการเคารพนับถือลูกพี่ลูกน้อง ก๊วนงาย ๆ ก็คือ การยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการจึงอาจทำให้ไม่เกิดประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้น ๆ ได้ ฉะนั้น สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จึงจำเป็นต้องสอนบุคคลไปในแนวทางเดียวกันและจะต้องมีความสัมพันธ์กันในสาระของประชาธิปไตย^{๒๐}

ขบวนการเรียนรู้จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ และจะช่วยให้บุคคลในประเทศนั้นได้รู้ถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศตนว่าเป็นอย่างไร จะเป็นไปในทางส่งเสริมการปกครองระบอบใด เช่น ถ้าในประเทศใดมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอนให้คนเคยชินต่อระบบอำนาจนิยมหรือเผด็จการแล้ว การเมืองในประเทศนั้นจะมีการปกครองที่เป็นแบบสั่งการตามลำดับชั้น ซึ่งผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองจะต้องเชื่อฟังผู้ปกครองอย่างเคร่งครัด และผู้ปกครองนั้นก็จะได้แก่ข้าราชการซึ่งเป็นผู้มีอำนาจนั่นเอง ฉะนั้น ขบวนการเรียนรู้จะต้องมีสถาบันต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล (Change Agents) ซึ่งจะสอนวัฒนธรรมทางการเมืองต่าง ๆ ให้กับสมาชิกของสังคม และทำให้สมาชิกในสังคมนั้นเกิดการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) ต่อไป

^{๒๐} ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ประชาธิปไตยสำหรับคนไทย" เรื่องเดิม, หน้า ๑๕ -

๒. การศึกษาและการเรียนรู้ทางการเมือง

(Education and Political Socialization)

ขอมูลต่าง ๆ จากการศึกษาในอเมริกาและผลงานของ Almond และ Verba^{๒๑} โคชให้เห็นว่า การศึกษาทำให้มีความรู้เรื่องการเมือง และมีความเชื่อมั่นสูงในบทบาททางการเมืองของตน สถานศึกษามีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพของผู้ที่เขามาศึกษา และก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษากำ เช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีความสนใจทางการเมือง และเขาไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษากำ ดังนั้น การศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด^{๒๒} ทั้งนี้เพราะว่า สถาบันการศึกษาสมัยใหม่เท่านั้น จะเป็นแหล่งผลิตผู้เชี่ยวชาญเฉพาะอย่างอันจำเป็นต่อสภาพของสังคมสมัยใหม่ที่มีการแบ่งแยกสถาบันต่าง ๆ ให้มีหน้าที่ชำนาญเฉพาะอย่างมากขึ้น ตลอดจนเป็นแหล่งฝึกอบรมประชาชนให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาจึงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองในแง่ที่ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นมีส่วนเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) และการเรียนรู้ทางการเมืองนี้เองที่เพิ่มความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการศึกษา

^{๒๑} Gabriel A. Almond and Sidney Verba, The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations (Boston : Little Brown, 1965), pp. 315 - 316.

^{๒๒} Jame S. Coleman, ed., Education and Political Development (Princeton : Princeton University Press, 1965), pp. 16 - 17.

สำหรับประเทศไทยนั้น ข้อเท็จจริงที่เห็นได้ชัดในประเทศไทยก็คือ การเปลี่ยนมือของอำนาจในการปกครองนั้นเป็นการแก่งแย่งกันในระหว่างกลุ่มคนเพียงไม่กี่คน และเป็นเรื่องของ "วงใน" ซึ่งประชาชนไม่มีความเกี่ยวข้องของคณะกรรมการตำแหน่งผู้ถูกปกครอง ตลอดจนเสถียรภาพทางการเมืองไม่เคยมีอย่างแท้จริง ยังมีประชาชนอีกเป็นจำนวนมากที่ยังคงอยู่ "วงนอก" อยู่ ปัญหาสำคัญจึงอยู่ที่ว่าทำอะไรจึงจะให้พวก "วงนอก" เหล่านั้นเข้ามาสู่ "วงใน" ได้ ซึ่งปัญหานี้มีอยู่มากทั้งทางฝ่ายผู้ปกครองเองและในส่วนของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองซึ่งได้แก่ประชาชน ส่วนใหญ่ยังเป็นเรื่องของทัศนคติที่ฝังหัว หรือ เรื่องทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ลักษณะการดำรงชีวิต^{๒๓} ปัญหาหนึ่งที่ทำให้การศึกษาจะมีส่วนสำคัญยิ่งในการที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนการประสานงานกันการเข้าสู่ "วงใน" ในกิจกรรมทางการเมือง

การศึกษาธิการเมือง มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย และประเทศที่เกิดใหม่ในโลก ทั้งนี้ เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญขั้นต้นที่จะช่วยให้ประชาชนได้มีความรู้ ความสามารถ เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองและมีความสำนึกทางการเมือง อยากที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประเทศต่อไป นอกจากนั้นจะช่วยให้ผู้ใหญ่ที่มีส่วนรับผิดชอบและสาธารณชนโดยส่วนรวม ไม่มองข้ามปัจจัยหลักอันนี้ที่จะเข้าไปมีบทบาทสำคัญอันหนึ่งในกระบวนการพัฒนาทางการเมืองไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้^{๒๔} ความสนใจในค่านิยมวิชาการที่ว่าควยความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและการเมือง

^{๒๓} พงศ์โพธิ์ ศกุนตาทย์, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๒), หน้า ๑๕ - ๑๗.

^{๒๔} อรรถเทพ พงษ์วาท, "การศึกษาธิการเมือง" วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม, ๒๕๑๗), หน้า ๑๐๘ - ๑๒๒.

มิใช่เป็นของใหม่แต่อย่างใด ตั้งแต่สมัย Plato และ Aristotle นักปรัชญาเมธี
ทางการเมืองก็ได้เน้นหลักการนี้ไว้ในข้อความใดแก่ "โรงเรียนก็ควรรู้นั่นเอง" หรือ
"ท่านต้องการอะไรในรัฐ ท่านคงได้มันลงไปในโรงเรียน"^{๒๕} ความสัมพันธ์ระหว่าง
ทัศนคติและพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยและหรือแบบเผด็จการนิยม อำนาจ ความคิด เรื่อง
ชาตินิยม การปฏิวัติ การเปลี่ยนแปลง ฯลฯ กับการศึกษานั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจแก่นักรัฐศาสตร์
มากจนเรื่อยมา

การศึกษาจะช่วยให้คนเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ก็ยังเป็นที่พิสูจน์ไม่ได้ เช่น
ประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์ทั้งหลายก็มีความเจริญทางการศึกษาคอนชางสูง แต่ก็ได้มีการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยไม่ แต่ในทำนองกลับกันการที่จะกล่าวว่าการศึกษาไม่มีผลต่อการ
พัฒนาทางการเมืองเสียเลย ก็เป็นการกล่าวที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงเช่นกัน อย่างไรก็ตาม
การศึกษาจะมีผลต่อการเมืองระบบใดนั้นคงแล้วแต่ภาวะแวดล้อม หรือองค์ประกอบอีก
หลายอย่าง เพราะจะเห็นได้ว่า ประเทศทั้งในค่ายประชาธิปไตยและค่ายคอมมิวนิสต์ต่างก็
ใช้การศึกษาเพื่อผลิตคนให้ออกไปรับใช้ระบบการเมืองของตน โดยมีแบบแผนและปรัชญา
ที่ต่างกัน

อย่างไรก็ตาม เบ็ดเตล็ดเชื่อกันว่าการศึกษามีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและมีความ
สำคัญมากต่อประชาธิปไตย ถ้าหากสังคมนั้น ๆ ถึงเป้าหมายทางการเมืองและอุดมการทาง
เศรษฐกิจไว้ว่าจะเป็ประชาธิปไตย พิจารณาจากตัวอย่างของประเทศที่เป็นแม่บทของ
ประชาธิปไตยทั้งระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดีทั้งสองประเทศ คือ อังกฤษ และ
อเมริกา จะเห็นได้ว่า วิธีดำเนินการทางการศึกษาสอดคล้องกับระบบการเมือง บรรยายากศ

^{๒๕} James S. Coleman, op.cit., p. 6; และดูบทความเรื่อง การ
ศึกษากับการเมือง เพิ่มเติมได้ใน จรูญ สุภาพ, การเมือง (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๑๘), หน้า ๑.

ในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัยในประเทศทั้งสองนี้มีความเป็นประชาธิปไตยมากพอสมควร ทั้งนี้เพราะนักศึกษาจะแค้นตัวอย่างไร พุคะไร หรือตกเตียงครูบาอาจารย์ได้อย่างเต็มที่

ตัวอย่างของประเทศคอมมิวนิสต์ เช่น ในประเทศจีนคอมมิวนิสต์นั้น มีนโยบายทางการศึกษาของรัฐกำหนดไว้ จะคงทำให้ทุกคนที่รับการศึกษาจากรัฐสามารถพัฒนาตัวเอง ทั้งด้านร่างกาย บัญญา และศีลธรรม และเป็นคนทำงานที่เต็มพร้อมไปช่วยหลักการและความสำนึกแบบสังคมนิยมทั้งคอหนาและลับหลัง นโยบายทางทฤษฎีนี้ คนภายนอกไมอาจทราบได้แน่ชัดว่าทางปฏิบัติเขาทำตามนี้หรือไม่ แต่เท่าที่ปรากฏต่อโลกภายนอกแล้ว ขอเท็จจริงที่ว่าเด็กนักเรียนในประเทศจีนคอมมิวนิสต์ทุกคนจะต้องถือหนังสือปกแดงที่ว่าด้วยคติพจน์จากประธานาธิบดีเมากเซตุงไว้ในมือและในใจ สิ่งนี้จะเป็นที่ยืนยันได้ว่าเขาจะต้องกำกับแนวทางการศึกษาของเขาให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ จึงแสดงให้เห็นชัดว่า การศึกษาในจีนคอมมิวนิสต์ได้รับการกำกับให้ดำเนินไปตามหนทางที่จะนำไปสู่ความเป็นสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ในขั้นปลาย อันเป็นเป้าหมายทางการเมืองและสังคมของจีนคอมมิวนิสต์อย่างแน่แท้

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นชัดว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือหรือใช้การเมือง โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนั้นจากหลักฐานการศึกษาเปรียบเทียบโดย Almond และ Verba พบว่า ระบบการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในขบวนการอบรมและชักเถลาประชาชนให้เขาไปสู่การเรียนรู้ทางการเมือง^{๒๖} (Political Socialization) แทบทุกคนจะเรียนรู้ทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางการศึกษาของบุคคลนั้นด้วย คนที่ไม่ได้รับการศึกษาเลยหรือได้รับเพียงเล็กน้อย จะมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างไปจากคนที่ได้รับการศึกษาสูง

^{๒๖} Gabriel A. Almond and Sidney Verba, op.cit., p. 316.

ตามที่โลกดาราเดาว่า สถานศึกษามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษา ในการที่จะกำหนดลักษณะวัฒนธรรมทางการเมือง ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาเป็นสถาบันที่จะอบรมและสร้างทัศนคติทางการเมืองให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกในสังคมนั้นให้เป็นไปในแบบเดียวกัน จะเห็นได้ว่าลักษณะของการศึกษาชั้นสูงของไทยไม่ได้เอื้ออำนวยให้ผู้ที่ศึกษาเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มหรือมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นของตัวเอง ตรงกันข้ามกลับทำให้พวกนักศึกษาเป็นผู้ตามที่ดี ระบบการศึกษาเช่นนี้อยู่ทุกระดับการศึกษาของไทยนั่นคือ มีลักษณะที่หนึ่งเฉย ไม่มีความกระตือรือร้น ตลอดจนมีความออกคดค้านต่อสภาพแวดล้อมที่ตนไม่พอใจ

สังคมของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้านั้น ยังเป็นสิ่งกีดขวางการยอมรับอำนาจและใช้อำนาจ การอบรมในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเน้นให้นักเรียน เชื่อฟังและเคารพยำเกรงผู้ที่อยู่ในชั้นสูงกว่า^{๒๓)} ทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. กลายเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่เป็นเผด็จการ (Authoritarian Personality)^{๒๔)} เพราะแบบแผนของการเรียนรู้ (Socialization) โดยการอบรมนักเรียนนายร้อย จปร. ชั้นปีที่หนึ่งให้ยอมรับอำนาจและคำสั่งของพวกตนที่ไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้นนั้น จะมีผลทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. เหล่านั้นเมื่อขึ้นไปอยู่ในชั้นสูงซึ่งหมดฐานะเป็นนักเรียนชั้นปีที่หนึ่งก็จะกลายเป็นผู้ที่นิยมในอำนาจมีความภาคภูมิใจที่ใดแสดงออกซึ่งความมีอำนาจ และจะอบรมให้ผู้ที่เข้ามาใหม่เชื่อฟังในอำนาจของพวกเขาคือไป ลักษณะเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นักเรียนนายร้อย จปร. จะถูกอบรมให้ยอมรับในอำนาจ

^{๒๓)} จะเห็นได้จาก คำสั่งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าที่ ๒/๑๙๒ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๐๖ เรื่องให้ใช้ระบบปฏิบัติของนักเรียนใหม่ พ.ศ. ๒๕๐๖ กับระบบปฏิบัติของนักเรียนอาวุโส พ.ศ. ๒๕๐๖.

^{๒๔)} สุจิต บุญมดงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย", ใน วรรณ ไวยากร : รัศศาสตร์ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๔), หน้า ๑๕.

และเกรงอกเกรงใจนักเรียนผู้มีอาวุโส และบรรดานายทหารผู้มีอาวุโสความมาตั้งแต่สมัย
 เรียนในโรงเรียนเตรียมทหาร การอบรมในโรงเรียนทหารเช่นนี้เป็นการเน้นสิ่งที่สังคม
 ไทยยอมรับนั่นเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนทหารที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วเป็นผู้ที่ยอมรับ
 อำนาจใตงาย และถูกกลืนเข้าไปในสังคมภายนอกอย่างไร้ค่ามากเท่าไรนัก เพราะนักเรียน
 นายร้อย จปร. จะต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนอย่างเคร่งครัดอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตามลักษณะของบุคลิกภาพที่เป็นเผด็จการหรืออำนาจนิยม (Authoritarian
 Personality)^{๒๘} นี้เป็นลักษณะที่ขัดกับความเป็นประชาธิปไตย แนวอำนาจ
 (Authority) นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีไม่ว่าในสังคมประชาธิปไตย หรือสังคมแบบ
 เผด็จการก็ตาม แต่ลักษณะการใช้อำนาจในสังคมทั้งสองนี้ต่างกัน อย่างน้อยในสังคมประชา
 ธิปไตยจะมีการยอมรับแต่เฉพาะอำนาจที่ใ้รับการกลั่นกรองอย่างถูกต้องตามแบบของประชา
 ธิปไตย และไม่ยอมรับอำนาจแบบที่ผิดไปจากความยุติธรรมและกฎเกณฑ์ทางไว้ นอกจากนี้
 ผู้ที่มีบุคลิกเป็นประชาธิปไตยก็ไม่ค่อยนิยมใช้อำนาจในการแก้อคติหรือข้อขัดแย้งต่าง ๆ
 และโดยทั่วไป ผู้ที่มีการศึกษาสูงขึ้นไปมักจะเป็นผู้ที่เชื่อฟัง เคารพในเหตุผล นิยมแก้ปัญหา
 โดยการประนีประนอมหรือฟังเสียงส่วนมาก^{๓๐} ผิดกับผู้ที่มีการศึกษาต่ำที่มองเห็นการใช้
 กำลังอำนาจเป็นวิธีการขจัดข้อขัดแย้ง ดังนั้น การอบรมให้เชื่อในอำนาจที่อยู่ในโรงเรียน
 นายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงกลดมาแล้ว จึงขัดกับหลักของการศึกษาที่จะให้คนเป็นผู้ที่เคารพ
 ในเหตุผล และด้วยเหตุนี้เองจึงมีผลทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. ยังมีบุคลิกที่เป็นเผด็จการ
 (Authoritarian) และเป็นผู้ที่ยอมรับอะไรง่าย ๆ

^{๒๘} ุบายละเอียดได้จาก T.W. Adorno, et.al., The Authoritarian Personality (New York : Harper and Brothers, 1950), pp. 222 - 279.

^{๓๐} ุบายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก Seymour M. Lipet, Political Man : The Social Bases of Politics (Garden City : Anchor Book, 1963), pp. 39 - 40.

David E. Apter โลกดว้ยไว้ในหนังสือของเขาว่า การเรียนรู้ทาง
 การเมืองนั้นส่วนหนึ่ง เป็นเรื่องของระบบการศึกษาและบุคคล โดยเฉพาะชนชั้นนำจะมีทัศนคติ
 คานิยม และบุคคลก็จะเป็นชนไร้ซึ่งกันนโยบายการศึกษาว่าจะมีอยู่อย่างไร^{๓๑} ดังนั้น
 ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก็เป็นสิ่งี่ช่วยเสริมสร้างทัศนคติ
 คานิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองให้เกิดขึ้นแก่โรงเรียนนายร้อย จปร.ต่อไป และเมื่อเขา
 เหล่านั้สำเร็จการศึกษาออกเป็นนายทหารสัญญาบัตรแล้ว ก็จะกลายเป็นชนชั้นนำของประเทศ
 ต่อไป ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สถาบันการศึกษาจึงเป็นสถาบันที่สำคัญอันหนึ่งของสังคมที่
 จะผลิตชนชั้นนำให้มีบุคลิกลักษณะและความรู้สึ้นักคิดให้เป็นไปในทางเดียวกัน

ดังนั้น การอบรมเรียนรู้ในระดับโรงเรียนจึงมีความสำคัญไม่น้อยต่อวัฒนธรรมทาง
 การเมืองของนักเรียนและนักศึกษา เกือบทุกประเทศได้ให้ความสำคัญอย่างมากในด้านการ
 อบรมทางการเมืองในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นประเทศประชาธิปไตยหรือประเทศเผด็จการ
 เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมือง คานิยม และทัศนคติทางการเมือง เพื่อให้สอดคล้อง
 กับระบบการเมืองนั้น ๆ เช่น ในสหรัฐอเมริกาที่มีการอบรมให้นักเรียนรู้จักคาของประชา
 ธิปไตยและเลื่อมใสในสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญ ประธานาธิบดี เป็นต้น
 ในประเทศคอมมิวนิสต์มีการอบรมหรือปลูกฝังความเชื่อในลัทธิมากซ์-เลนินให้แก่เด็ก เป็นต้น
 สำหรับประเทศไทยก็ได้นำเอาวิธีการอบรมเด็กนักเรียนให้มีความเชื่อมั่นในระบบประชา
 ธิปไตย ให้มีความรักและภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนของตน แต่การอบรมดังกล่าวไม่มี
 ประสิทธิภาพมากนัก เพราะระบบการเมืองไม่เป็นประชาธิปไตย การจะอบรมให้เด็กเป็น
 ประชาธิปไตยได้ สิ่งแวดล้อมจะต้องเอื้ออำนวยด้วย เด็กนักเรียนจึงจะสามารถมองเห็น
 ได้ว่า ระบบประชาธิปไตยที่แท้จริงค้ำเนินการอย่างไร ยิ่งไปกว่านั้นเรายังมีการเปลี่ยนแปลง
 รัฐธรรมนูญกันบ่อยครั้ง จึงก่อให้เกิดความสับสนว้าวะไรเป็นระบบการเมืองของไทย

^{๓๑} David E. Apter, The Politics of Modernization (Chicago :

ที่แท้จริง และเมื่อมาถึงในระดับมหาวิทยาลัยก็ไม่มีกรอบมาให้ เป็นเรื่องจริงจึงขึ้นมา
แตกสลายถูกยอมรับว่ามีลักษณะที่ขัดกับประชาธิปไตยดังได้กล่าวมาแล้ว

ปัจจัยอีกอันหนึ่งที่จะช่วยอธิบายลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองของพวกนักศึกษา
ก็คือ ฐานะของเขาในสังคม นักศึกษาไทยเป็นผู้ที่สังคมยอมรับและยกย่องว่าเป็นผู้มีเกียรติ
มีฐานะสูงในสังคม ได้รับการยกย่องว่าเป็นชนชั้นปัญญาชนบ้าง เป็นมันสมองของชาติบ้าง เมื่อมี
การยอมรับจากสังคมเช่นนั้น พวกนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจึงไม่ค่อยเกิดความรู้สึกรังเกียจสังคม
และระบบการเมือง รวมทั้งไม่ต้องการจะให้มีการเปลี่ยนแปลงอะไร และถูกกลืนเข้ากับสภาพ
ที่เป็นอยู่ได้ง่าย ^{๓๒}

ปัจจุบันทุกประเทศต่างยอมรับว่า ผู้ที่มีการศึกษาชั้นสูงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศ
เพราะบุคคลเหล่านี้จะมีฐานะเป็นชนชั้นนำ (Elite) ในประเทศกำลังพัฒนา เพราะจำนวน
ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยยังมีน้อย ในขณะที่เกี่ยวกับความต้องการบุคคลประเภทนี้
มีมาก ^{๓๓} ประเทศไทยก็เช่นเดียวกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาชั้น
อุดมศึกษามีน้อยมากจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกเขาได้รับการยกย่องจากสังคมอย่างมาก
นอกเหนือไปจากการยอมรับของสังคมดังกล่าวแล้ว

ดังนั้นการเรียนรู้ทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่จะทำให้ประชาชนในสังคมนั้นได้รับ
ความรู้ในเรื่องของการเมือง การปกครองประเทศว่าเป็นไปในลักษณะใด และทำให้ họ อยากที่
จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในโอกาสต่อไปด้วย อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า สำหรับ
ประเทศไทยนั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบอย่างแท้จริงว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย
หมายถึงอะไร ยังไม่เข้าใจคุณค่าของการเข้าร่วมในกระบวนการทางการเมืองของ
ประเทศ ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของการเมือง
นั่นคือ ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับระบอบการปกครองใดดีพอ ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าใจ
สถานการณ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่น การที่ประชาชน

^{๓๒} สุจิต บุญบงการ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๖.

^{๓๓} Coleman, op.cit., pp. 354 - 355.

ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทำให้การแสวงงออกทางประชามติซึ่ง
รัฐบาลจะต้องรับฟัง เพื่อนำมากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารประเทศเป็นไปในทางที่ผิด
หรือทำให้การตัดสินใจดำเนินการในปัญหาสำคัญต่างๆ ปัญหาที่ประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับ
การปกครองระบอบประชาธิปไตยยังคงเป็นปัญหาใหญ่จนถึงปัจจุบันนี้

ทุกวันนี้เป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปว่า สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ก่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ โดยเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งชนิดหนึ่งที่จะทำการพัฒนา
ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองสามารถบรรลุเป้าหมายได้^{๓๔} แม้แต่คณะราษฎรเมื่อ
ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็เห็นถึงความสำคัญของสถาบันการศึกษา
ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยเห็นว่าสถาบันการศึกษาจะก่อให้เกิด
การเรียนรู้ทางการเมืองขึ้น^{๓๕} จึงได้กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับแรก
(พ.ศ. ๒๔๗๕) ให้ยกเลิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒ (รัฐบาลแต่งตั้ง) ไล้คด
เมื่อประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีการศึกษาชั้นประถมศึกษาถึงครึ่งหนึ่งของจำนวน
ทั้งหมด และอย่างช้าต้องไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

แต่อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า การศึกษาหรือการเรียนรู้ที่ได้นพัฒนามาตั้งแต่สมัย
รัชกาลที่ ๕ จนถึงปัจจุบันนี้ไม่ค่อยช่วยในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากนัก
เพราะเป็นการพัฒนาแต่ในด้านทฤษฎีวิชาการเพียงคนเดียว ขาดการศึกษาเรียนรู้ในด้านการ
เมืองการปกครองประเทศ นอกจากนั้นเนื้อหาของวิชาการที่จะสอนและวิธีการสอนก็ยังเป็น
การสอนทฤษฎีอย่างเดียวอยู่มาก ไม่ทำให้ได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง และรู้จักรับฟัง

^{๓๔} สันทร ศวีรวัฒนา, "สถาบันการศึกษากับพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย", รัฐศาสตร์นิเทศ, ปีที่ ๔ เล่มที่ ๑ (กันยายน, ๒๕๐๑), หน้า ๑๑๕.

^{๓๕} จะเห็นได้จากหลัก ๖ ประการ ของคณะราษฎร ใน เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์,
ปฏิวัติ ๒๔๗๕ (พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวทิพย์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๐๕.

ความคิดเห็นของผู้นั้น ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งของกาปรปกครองระบอบประชาธิปไตย และถาหากพิจารณาเชิงจิตวิทยาในการศึกษาและนโยบายในการศึกษาประกอบคยแล้ว จะเห็นโทษยิ่งข้นอกกว่า นอกจากระบบการศึกษาของไทยเรายังขาดการศึกษาอบรมเพื่อความรอมรทางการเมืองแล้ว ยังมีความหวั่นเกรงว่านักศึกษาจะเดินการเมือง ฉะนั้นการเตรียมเพื่อที่จะให้ประชาชนได้เรียนรูและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการใช้กาฐานะนำทางการเมือง การเตรียมตัวเพื่อการบริหารประเทศและการปกครองตนเองจึงคอยตามไปคย^{๓๖} ฉะนั้น ประชาชนที่ไคมีโอกาสศึกษาเรื่องการเมืองอย่างถูกตองก็มีเฉพาะนักศึกษาที่ศึกษาในแขนงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือนักการทหารเท่านั้น

ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งเชื่อว่าการปกครองเป็นรื่องของพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ข้าราชการ ขุนนาง ตลอดจนทหาร ไม่ใช่รื่องของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามบุคคลเหล่านี้ก็ยังขาดความรูความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองแบบใหม่ซึ่งเพิ่งเริ่มมีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่คพอว่า จะมีวิธีการอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร ทำให้ขาดประสพการณ์เกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย คณะราษฎรผู้ก่อการปฏิวัติจึงไควางแนวในการจัดประสพการณ์ให้คนไทยรู้จักการปกครองตนเอง^{๓๗} แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากประเทศไทยมีการปฏิวัติ รัฐประหารเกิดขึ้นบ่อยครั้ง จึงทำให้วิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศต้องชะงักงัน องค์กรทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง ไม่มีโอกาสไคหยิ่งรากฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิวัติโดย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

^{๓๖} ฑู กาดูจนประกร, "สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความตองการทางการเมืองการ เมืองของประเทศไทย", บรรณสารสถาบันนิตพัฒนาบริหารศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๕ (กรกฎาคม ๒๕๑๓), หน้า ๖ - ๗.

^{๓๗} การจัดการปกครองตนเองโดยจัดให้มีการปกครองระบอบสภา ครั้งแรกให้มีสภาเดียวคมีสมาชิกสภา ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ราษฎรเลือกขึ้นมา กับประเภทที่ไครับการ แต่งตั้งขึ้น เพื่อให้เป็นเพียงแกดูแทนที่ราษฎรเลือกขึ้นมา และยังไม่คอยมีประสพการณ์ในทางการเมืองและการปกครอง

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นผลทำให้การปกครองระบอบรัฐสภาต้องชะงักงันไปถึง ๑๐ ปี โดยต้องอยู่ภายใต้การปกครองของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรของคณะปฏิวัติและเพิ่งจะมาเริ่มตนระบอบรัฐสภากันใหม่ก่อนเมื่อมีรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๑๑ นี้เอง เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองผันผวนอยู่เรื่อยเช่นนั้น จะทำให้ประชาชนมีประสบการณ์ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างไรไต่ถึงเวลานั้น ความเป็นประชาธิปไตยนั้นย่อมเกิดจากการทดลองฝึกปฏิบัติให้เกิดความเคยชินและชำนาญ ซึ่งต้องใช้เวลานาน เพราะการพัฒนาจิตใจ นิสัย ความประพฤติ และทัศนคติเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง ฉะนั้น การขาดการเรียนรู้ทางการเมือง จึงเป็นอุปสรรคของการพัฒนาทางการเมือง

๓. สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง
ของนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 (Agents of Socialization)

เนื่องจากการเรียนรู้ทางการเมืองมิใช่เป็นสิ่งที่กระทำได้โดยง่าย เพราะการเรียนรู้เป็นกระบวนการ (Process) คือ จะต้องมีความต่อเนื่องของสถาบันซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลจึงต้องเป็นขั้นตอน^{๓๘} และมีสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง (Change Agents)

^{๓๘} Lucian W. Pye, Politics, Personality and Nation - Building : Burma's Search for Identity (New Haven : Yale University Press, 1962), pp. 45 - 46.

หลายสถาบัน^{๓๕} เป็นผู้สอนการเรียนรู่ทางการเมืองให้แก่มุคคด ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดการเรียนรู่หลักการและวิธีดำเนินการทางประชาธิปไตยขึ้นได้ในที่สุด ถ้าหากขาดสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมุคคดแล้ว การเรียนรู่ทางการเมืองก็จะไม่เกิดขึ้นเลย

สำหรับสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู่ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย จปร. ได้แก่ สถาบันโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งถือเป็นหน่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนนายร้อย จปร. ที่สำคัญควบคู่กับครอบครัว ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าไม่ว่าจะเป็นในด้านการอบรม (Socialization) นักเรียนนายร้อย จปร. และในด้านการสอน (Method of Teaching) ของอาจารย์ และหลักสูตรการศึกษา (Curriculum) ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก็ตาม สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย จปร. มาก ซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายให้เห็นต่อไป

^{๓๕} สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู่ทางการเมืองของมุคคด ได้แก่ สถาบันครอบครัว โรงเรียน พุทธศาสนา สถาบันการศึกษาชั้นสูง และระบบราชการ สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จะมีส่วนสำคัญในการสร้างพฤติกรรมของมุคคด ทัศนคติ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองของคนไทยเป็นอย่างมาก โดยปกติขบวนการเรียนรู่ทางการเมืองนั้นจะเกิดขึ้นในสถาบันครอบครัวก่อน เพราะครอบครัวเป็นสังคมกลุ่มแรกที่มนุษย์จะต้องเผชิญตั้งแต่เด็ก และมนุษย์จะมีความผูกพันกับครอบครัวอยู่ตลอดไปจนกระทั่งตาย และเมื่อเด็กโตขึ้นก็จะได้รับอิทธิพลของการเรียนรู่ทางการเมืองจากโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในชั้นสูงขึ้นไป ตลอดจนสถาบันอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ถ้ามุคคดได้รับการเรียนรู่ทางการเมืองในทุกชั้นตอนหรือทุกสถาบันแล้ว มุคคดนั้นก็จะมีทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการเมืองได้อย่างถูกต้อง

๓.๑ งานการอบรมสั่งสอน (Socialization)

เนื่องด้วยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามีภารกิจในการอำนวยความสะดวกและดำเนินการฝึกอบรมนักเรียนนายร้อย จปร. ภายใต้การกำกับดูแลของสภากาชาดศึกษาวิชาทหาร โดยมีผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารับผิดชอบในการปกครองบังคับบัญชา ประกอบกับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าตั้งขึ้นด้วยความมุ่งหมายสำหรับให้การศึกษา และการฝึกอบรมแก่นักเรียนนายร้อย จปร. ให้มีความรู้มาตรฐานอันเดียวกัน เพื่อให้สามารถไปรับราชการเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรในเหล่าหนึ่งในกองทัพบกได้^{๔๐} ดังนั้น การสอน และการฝึกอบรมมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนนายร้อย จปร. เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะสำคัญ ๒ ประการ^{๔๑} คือ

ก. เป็นผู้นำหน่วยทหารในชั้นผู้บังคับหมวดได้ทุกเหล่า ซึ่งในการนี้จะต้องได้รับการศึกษาวิชาทหาร ได้รับการฝึกอบรมใหม่ความรู้ทางวิชาทหารเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร^{๔๒} ได้ทุกเหล่า เป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง อุดม เสียสละแม่กระทั่งชีวิต ซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด มีสภาพทางร่างกายแข็งแรง และมีบุคลิกลักษณะเป็นทหารอย่างสง่างาม^{๔๒}

^{๔๐} คุรยละเอียดในเรื่องภารกิจการจัด และการเปิดศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ใน ระบบและหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. ๒๕๐๘

^{๔๑} คุรยละเอียดเกี่ยวกับความมุ่งหมายของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ใน ระบบและหลักสูตรการศึกษาประจำปี ๒๕๐๓ ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในแผนก ก.

^{๔๒} สิ่งเหล่านี้เป็นการศึกษาในภาควิชาทหาร ซึ่งกรมนักเรียนนายร้อยจะทำหน้าที่ฝึกสอนให้กับนักเรียนนายร้อย จปร.

ข. เป็นบุคคลที่มีความรู้ทางวิทยาการทางพลเรือน (Academic) ที่จะนำเอาไปใช้ในทางเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ใดทุกเหล่า และมีความรู้ระดับที่สามารถจะเข้ารับปริญญาตรีได้^{๕๓}

การที่จะสร้างคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดขึ้นนั้น ทางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จึงได้มอบความรับผิดชอบให้กับกรมศึกษา^{๕๔} และกองการศึกษา^{๕๕}

^{๕๓} การให้ความรู้ทางวิทยาการทางพลเรือนนั้น ได้แก่การที่สอนให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีความรู้ขั้นมูลฐานในวิทยาการทางด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัย โดยมีใจมุ่งหมายให้เชี่ยวชาญสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ

^{๕๔} กรมศึกษา^{๕๔} มีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชานักเรียนนายร้อย จปร. ฝึกอบรมนิสัย อุปนิสัย วินัย จิตวิทยาและการนำทหาร พลศึกษาและวิชาทหารเบื้องต้น มีหน้าที่ฝึกสอนวิชาทหารขั้นพื้นฐานทางยุทธวิธีและเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ตลอดจนหน่วยผสมอาวุธขนาดกองพัน ฝึกการรบสะเทินน้ำสะเทินบกพร้อมกับกองทัพเรือ และวิชาทหารอากาศกับกองทัพอากาศ มีผู้บังคับการกรมศึกษา^{๕๕} เป็นผู้ปกครองและบังคับบัญชา กระจายละเอียดเพิ่มเติมในพื้นเอก ชิงชัย รัชตะนาวิน, การปรับปรุงการปกครองนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (วิทยานิพนธ์ของวิทยาลัยการทัพบก กองทัพบก ๓๐ มิถุนายน, ๒๕๐๕), หน้า ๗ - ๘. และคู่มือการจัดกรมศึกษา^{๕๕} ได้ในผังการจัดที่ ๑๑ ในแผนก ฉ.

^{๕๕} กองการศึกษา มีหน้าที่ให้การศึกษาด้านวิชาการเพื่อให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีความรู้ขั้นอุดมศึกษา มีผู้อำนวยการกองการศึกษา เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา ควบคุมดูแลการศึกษาและรับผิดชอบในการประสานงานของกองวิชาการต่าง ๆ กระจายละเอียดเพิ่มเติมในพื้นเอก ชิงชัย รัชตะนาวิน, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖. และคู่มือการจัดกองการศึกษา^{๕๕} ได้ในผังการจัดที่ ๑๐ ในแผนก ฉ.

เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการฝึกและการอบรมนักเรียนนายร้อย จปร. ในเรื่องต่อไปนี้ คือ

๑. กรมฝึกนักเรียนนายร้อย จะทำการฝึกอบรมนักเรียนนายร้อย จปร. เกี่ยวกับ

๑.๑ การกวดขันนักเรียนนายร้อย จปร. ให้ประพฤติและปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย (discipline) ซึ่งได้แก่การอบรมให้นักเรียนนายร้อย จปร. ทุกคนปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของทหาร เช่น การให้นักเรียนนายร้อย จปร. ทุกคนแต่งกายด้วยเครื่องแบบเหมือนกันหมด ห้ามแต่งกายพลเรือนออกนอกโรงเรียน จะแต่งกายตามสบายหรือไว้มวยาวไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อปลูกฝังอุปนิสัยให้อยู่ในระเบียบวินัยเดียวกัน และยังเป็นการแสดงถึงค่านิยมวินัยทหารและสมรรถภาพของนักเรียนนายร้อย รวมทั้งค่านิยมสมรรถภาพของการทัพอีกด้วย การไม่เคร่งครัดต่อระเบียบวินัยก็จะได้รับการตักเตือนจากนักเรียนหัวหน้าหรือนักเรียนอาวุโส ดังจะปรากฏตามคำชี้แจงทหารเกี่ยวกับเรื่องวินัยอยู่เสมอว่า

"...การไม่เคร่งครัดต่อระเบียบข้อบังคับฯ เป็นการบั่นทอนเกียรติและวินัยของทหาร ทำให้ชาวต่างประเทศและประชาชนพลเมืองที่โคพบเห็นขาดความเคารพยำเกรง และเชื่อมั่นสมรรถภาพของกองทัพไทย ทั้งเป็นสาเหตุสำคัญอันจะนำความเสื่อมโทรมมาสู่กองทัพและประเทศชาติเป็นที่สุด ..." ^{๔๗}

"... วินัย เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการเสริมสร้างกองทัพให้อยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีสมรรถภาพอันเข้มแข็ง... ทั้งนี้หวังว่าคงจะเป็น

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

^{๔๗} จอมพล ป.พิบูลสงคราม, "ตักเตือนในรักษาเกียรติและวินัยทหาร," คำชี้แจงทหารที่ ๖/๒๔๑๓๒ ประมวลวินัยทหาร ภาคที่ ๑, กองทัพบก ๒๕๐๕, หน้า ๓๒๕.
๒๔๘๖

ประโยชน์และสะดวกแก่ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จะโดยยึดถือเป็นคู่มือในการปฏิบัติและใช้อบรมให้ทหารราบซึ่งถึงการประพฤติกและการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมของทหาร...

นอกจากนี้นักเรียนนายร้อย จปร. ทุกคนจะต้องแสดงความเคารพผู้อาวุโสกว่า หรือนักเรียนนายร้อย จปร. คนใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบวินัยและแบบธรรมเนียมของทหารแล้วจะถือว่า นักเรียนผู้นั้นประพฤติบกพร่อง และจะต้องถูกหักคะแนนความประพฤติ และบันทึกเป็นหลักฐานไว้ในสมุดบันทึกความบกพร่องของนักเรียนนายร้อย จปร. และถ้าหากเหตุแห่งความบกพร่องมีจำนวนหลายครั้งก็มีผลกระทบกระเทือนให้นักเรียนนายร้อย จปร. ผู้นั้นสอบตกหรือถูกถอนทะเบียนออกจากความเป็นนักเรียนนายร้อย จปร. ได้

๑.๒ ระบบเกียรติศักดิ์ เป็นระบบที่คงขึ้นเพื่อให้นักเรียนนายร้อย จปร. นำมาปฏิบัติด้วยความมุ่งหมายให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีความสามัคคีปรองคอง ปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง มีความเชื่อมั่นในตนเองและสถาบัน มีสิทธิโอกาสปะทะความคิดที่จะฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งระบบนี้ ซึ่งจะบัญญัติขอหามาและพึงปฏิบัติของนักเรียนนายร้อย จปร. ทั้งในเวลาเรียนและเวลาสอบ การปฏิบัติประจำวัน การลงนามรับรองการกล่าวคำเท็จ และเกี่ยวกับทรัพย์สิน

^{๔๘} พ.อ. ประยงค์ อจลภูติ, "ศิลปการสงครามของชุมชน" คำบรรยายวิชาการสงครามและหลักพื้นฐานการรบ, โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๐๖, หน้า ๕.

^{๔๙} พันเอก ชิงชัย รัชตะนาวิน, เรื่องเดิม, หน้า ๙ และหน้า ๒๐ - ๒๓.

ส่วนบุคคล ถ้ากรรมการระบบเกียรติศักดิ์ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนหัวหน้าตามตำแหน่งต่าง ๆ^{๕๐}
 ลงความเห็นว่าเป็นระบบเกียรติศักดิ์แล้ว ผู้นั้นจะตองลาออกจากความเป็นนักเรียน
 นายร้อย จปร.^{๕๑}

๑.๓ ระบบความเหมาะสมในการเป็นทหาร ซึ่งเป็นระบบที่ตั้งขึ้นเพื่อวัด
 ความเหมาะสมในการเป็นทหาร โดยวิธีให้นักเรียนนายร้อย จปร. ให้ลำดับที่ความเหมาะสม
 ในการเป็นทหารของนักเรียนนายร้อย จปร. ในชั้นเดียวกัน ในกองร้อยเดียวกัน นักเรียน
 หัวหน้าให้ลำดับที่ของนักเรียนนายร้อย จปร. โดยมีบังคับบัญชาของตน แล้วนำมากำหนดค่าแห่ง
 ความเหมาะสมของนักเรียนนายร้อย จปร. แต่ละคน โดยมีหลักเกณฑ์การกำหนดค่าแห่งความ
 เหมาะสมเพื่อป้องกันการผิดพลาดมาก การกำหนดค่าตองทำปีละ ๒ ครั้ง ค่าแห่งความเหมาะสม

^{๕๐} นักเรียนหัวหน้าตามลำดับต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้ หัวหน้านักเรียน ๑ นาย, หัวหน้า
 กองพัน กองพันละ ๑ นาย, หัวหน้ากองร้อย กองร้อยละ ๑ นาย, หัวหน้าหมวด หมวดละ
 ๑ นาย และหัวหน้าหมู่ตามความจำเป็น การแต่งตั้งนักเรียนหัวหน้าให้พิจารณาจากนักเรียน
 นายร้อย จปร. ชั้นปีที่ ๕ ตามลำดับคะแนนที่ได้รับจากการประเมินความเหมาะสมประจำปี
 ตามระบบความเหมาะสมในการเป็นทหาร ประกอบกับความเห็นชอบของผู้บังคับบัญชาและก่อน
 ที่นักเรียนหัวหน้าจะได้ปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่ง กรมนักเรียนนายร้อยจะได้ดำเนินการอบรม
 ในหลักการปกครองและระเบียบการตามระยะเวลาที่เห็นสมควร คราวละเอี๊ยครั้งหนึ่งเพิ่มเติม
 ได้ใน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ฉบับ
อนุสรณ์ครบรอบ ๕๐ ปีบริบูรณ์, หน้า ๓๔๑ - ๓๕๖.

^{๕๑} พันเอก ชิงชัย รัชตะนาวิน, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

สมันไม่มีผลเกี่ยวกับการสอบไล่ตกของนักเรียนนายร้อย จปร. แต่จะนำผลรวมทั้ง ๕ ปีไปรวมกับผลสอบเพื่อจกค่าคัมภ์ของการสำเร็จออกับราชการเป็นนายทหาร^{๕๒}

๑.๔ ระบบนักเรียนหัวหน้า ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะฝึกหัดให้นักเรียนนายร้อย จปร. ที่มีที่ ๕ คนเคยงานคานการปกครองบังคับบัญชาโดยแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้านักเรียน หัวหน้ากองพัน หัวหน้ากองร้อย หัวหน้าหมวดและหัวหน้าหมู่ เป็นการนำหลักการที่ได้ศึกษาไปแลวมานปฏิบัติและได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขตนเอง

๑.๕ ระบบคะแนนความประพฤติ ใช้เป็นเครื่องวัดระดับความประพฤติของนักเรียนนายร้อย จปร. ปัจจุบันนักเรียนนายร้อย จปร. จะมีคะแนนความประพฤติคนละ ๒๐๐ คะแนนต่อปี เมื่อถูกหักคะแนนเกินกว่า ๘๐ คะแนน ให้พิจารณาผลการศึกษาลดออกปี ถ้าได้ให้รับเป็นตัก ตักดีให้รับเป็นออก ถ้าถูกหักคะแนนเกินกว่า ๑๒๐ คะแนนให้ถอนทะเบียนออกจากความเป็นนักเรียนนายร้อย จปร.^{๕๓}

๑.๖ ระบบนักเรียนใหม่และนักเรียนอาวุโส เพื่อปลูกฝังนิสัยให้เกิดความเชื่อฟังผู้ใหญ่ ภูหนาทูนอยจะฟังปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ เกรงรักต่อหน้าที่และวินัยทั้งก่อนหน้าและดับหลัง ใหญ่จักออกสันต่อความกดดันและความยากลำบาก ให้เป็นคนอารมณ์เย็นในทุกสถานการณ์ เป็น

^{๕๒} โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, เรืองเดิม, หน้า ๓๒๓ - ๓๒๔.

^{๕๓} พันเอก ชิงชัย รัชตะนาวิน, เรืองเดิม, หน้า ๑๐.

การสร้างลักษณะผู้นำทางทหารในยามกับสัน ระบบนี้จะกำหนดการปฏิบัติของนักเรียนนายร้อย จปร. ชั้นปีที่ ๑ ที่จะทอปฏิบัติต่อนักเรียนนายร้อยอาวุโส (ชั้นปีที่ ๒,๓,๔,๕) โดยเฉพาะ กับนักเรียนหัวหน้าและกำหนดการปฏิบัติในเรื่องกฎมุลาก การกำหนดเขตหวงห้ามสำหรับ นักเรียนใหม่ตลอดจนการปฏิบัติต่อนักเรียนใหม่ไวคย นักเรียนอาวุโสผู้ใดทำเกินขอบเขต อาจถูกลงโทษให้ออกจากความเป็นนักเรียนนายร้อย จปร. ได้ สำหรับนักเรียนใหม่ ถ้าฝ่าฝืน ระบบอาวุโสจะถูกลงโทษ^{๕๔}

๑.๗ การฝึกศึกษาภาควิชาทหาร เพื่อให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีความ วิชาทหารขั้นพื้นฐานในหลักทั่ว ๆ ไป ของทุกเหล่าเมื่อไปศึกษาในโรงเรียนประจำเหล่าชั้น ๓แล้ว จะได้สามารถปฏิบัติหน้าที่นายทหารสัญญาบัตรในเหล่าต่าง ๆ ^{๕๕} ได้ โดยมีค้มุง หมายให้เชี่ยวชาญในเหล่าใดเหล่าหนึ่งโดยเฉพาะ

๒. กองการศึกษา จะทำการสอนและฝึกอบรมนักเรียนนายร้อย จปร. เกี่ยวกับ

๒.๑ มีความรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ เพื่อฝึกให้รู้จักใช้ความกึกและพูดได้ถูกต้อง สามารถหาเหตุผลและเข้าใจ สอดสวน วิเคราะห์ และเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาวิชาชั้นสูงอื่น ๆ ๓๐ไป

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑. และดูรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาทหารที่นักเรียนนาย ๓ รอย จปร. จะต้องเรียนได้ใน ผนวก ก.

๒.๒ วิชาฟิสิกส์ขั้นสูง วิชาวิศวกรรมไฟฟ้า วิชาวิศวกรรมเครื่องกล วิชา
วิศวกรรมโยธา และวิชาวิศวกรรมสรรพาวุธ เพื่อให้สามารถพิจารณาปัญหาธรรมดาสามัญ
และแกไขข้อขัดข้องในทางวิศวกรรมของเหล่าได้ และมีพื้นฐานความรู้เพียงพอที่จะศึกษาเพิ่มเติม
ต่อไปในแขนงต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เมื่อทางราชการต้องการได้

๒.๓ วิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจหน้าที่และบทบาทของ
ประชาชน และของทหารในสังคมระบอบประชาธิปไตย รอบรู้ถึงปัญหาที่ประเทศชาติกำลังเผชิญ
อยู่

๒.๔ วิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อให้สามารถแสดงความคิด
เห็นต่าง ๆ ได้ชัดเจนฉิวฉาด และสามารถสังคมกับชาวต่างประเทศได้

สำหรับการดำเนินการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า^{๕๖} นั้นโดยทั่วไป
จัดให้มีการศึกษาวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ในตอนเช้า เริ่มตั้งแต่ ๐๘.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.
นักเรียนนายร้อย จปร. จะต้องฟังบรรยาย ๒ วิชา ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ตอนบ่าย ๑๓.๐๐ -
๑๕.๐๐ น. ฟังบรรยายหรือเข้าห้องทดลองอีก ๒ วิชา เป็นเวลา ๒ ชั่วโมง สรุปแล้วในวัน
หนึ่งนักเรียนนายร้อย จปร. จะต้องศึกษาฟังบรรยายหรือเข้าห้องทดลอง จำนวน ๔ วิชา
ใช้เวลา ๒ ชั่วโมง สำหรับตอนเย็น เริ่มฝึกตั้งแต่ ๑๕.๔๕ - ๑๗.๑๕ น. และในเวลาดกลาง
คืน ตั้งแต่ ๑๘.๐๐ - ๒๑.๐๐ เป็นการฝึกฝนตนเอง

^{๕๖} คุรยละเอียดเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติประจำวันของนักเรียนนายร้อย จปร.
ได้ใน หมวด ก. และหมวด ข.

วิธีการสอนที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า^{๕๗} นั้นมีทั้งการบรรยาย การสอนเชิงประชุม การสาธิต การปฏิบัติ การฝึกงานมอบแล้วสอบถาม และการวิจารณ์ ทั้งนี้การที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับวิชาและบทเรียน ซึ่งหัวหน้ากองวิชานั้น เป็นผู้พิจารณา เช่น การสอนวิชาวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ จะใช้วิธีสอนแบบมอบงานให้ศึกษาล่วงหน้าแล้วทำการสอบถามแก่นักเรียนนายร้อย จปร. ซักถามปัญหาของใจ และจะสรุปเน้นในเรื่องที่สำคัญ ๆ แล้วทำการสอบถามปัญหาเป็นประจำวัน^{๕๘} โดยแจกบัตรปัญหาให้ ซึ่งแต่ละคนจะได้ปัญหาไม่ซ้ำกัน ในบางวิชา เช่น ฟิสิกส์ เคมี วิศวกรรมไฟฟ้า จะทำการสอนโดยวิธีสาธิตและปฏิบัติการในห้องทดลอง เป็นต้น

สำหรับระยะเวลาในการศึกษานั้นจะแบ่งเป็น ๒ ภาค^{๕๙} คือ ภาคแรกเริ่มตั้งแต่ ต้นเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนสิงหาคม เป็นเวลา ๑๖ สัปดาห์ และภาคที่สองเริ่มตั้งแต่ กลางเดือนกันยายนถึงกลางเดือนมกราคม (ของปีถัดไป) เป็นเวลา ๑๖ สัปดาห์ ส่วน การฝึกภาคสนามนั้น เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงปลายเดือนมีนาคม ซึ่งเป็นเรื่องของวิชาทหาร

^{๕๗} กระจายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสอนที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้ใน หมวด ก.

^{๕๘} การสอนที่ใช้กันในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้แก่ การสอบถาม ประจำวัน (Recitation) การสอบทบทวน (Review) การสอบทบทวนทั่วไป (Written General Review) กระจายละเอียดเรื่องนี้เพิ่มเติมได้ใน หมวด ก.

^{๕๙} กระจายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาในการศึกษาเพิ่มเติมได้จาก หมวด ก.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นักเรียนนายร้อย จปร. ที่จะผ่านการศึกษาไปใครจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทน ทั้งทางกายและจิตใจอย่างมาก เพราะเขาไม่ค่อยมีเวลาว่างในการศึกษามาก โดยเฉพาะวิธีการสอนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ามักจะเป็นการสอนแบบมอบงานให้นักเรียนไปศึกษาหาเองแล้วทำการสอบถาม (Assignment and Recitation) เพราะจะมีการสอบถามเป็นประจำทุกวัน ทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. ต้องให้ความสนใจในการศึกษามากเพราะเขาต้องเรียนด้วยตัวเอง

จะเห็นได้ว่าตามที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้กำหนดหลักสูตรให้นักเรียนนายร้อย จปร. ต้องศึกษาวิชาต่าง ๆ หลายสาขา โดยมีเป้าหมายให้เชี่ยวชาญในสาขาหนึ่งสาขาใดโดยเฉพาะนั้น เนื่องจากทางโรงเรียนต้องการใหญ่ที่สำเร็จการศึกษาสามารถนำเอาความรู้ทางวิชาการไปใช้ในทางเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ได้อย่างเป็นผลดี และต้องการใหญ่ที่สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่เป็นผู้นำที่เด่น คือ มีความรอบคอบ เช่น การให้การศึกษามุ่งทางสังคมศาสตร์ โภชวิทยาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อให้ให้นักเรียนนายร้อย จปร. ได้ทราบว่ามีหน้าที่อันควรจะทำอะไรบ้าง เพราะว่าเมื่อต่อไปเขาสำเร็จเป็นนายทหารแล้วจะต้องมีการสังคมกับฝ่ายบ้านเมือง และข้าราชการพลเรือนต่าง ๆ จะได้อาศัยความรู้รอบคอบ นอกจากนั้น ทางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ายังได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาชั้นปีที่ ๑, ๒, ๓ ให้ฝึกศึกษาหนักไปในทางวิชาทหาร (Military) โดยมีวิชาการ (Academic) แขนงอื่น ซึ่งมักจะเป็นวิชาบังคับ เช่น วิชาวิศวกรรม สังคมศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ทั้งนี้เพราะถ้าหากประเทศชาติมีความจำเป็น หรือขาดแคลนนายทหาร จะได้ให้นักเรียนนายร้อย จปร. สำเร็จการศึกษา เพียง ๓ ปี แล้วให้ออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรได้ สำหรับหลักสูตรการศึกษาชั้นปีที่ ๔ และ ๕ ให้เน้นหนักทางวิชาการ และมีวิชาบังคับ เช่น นักเรียนนายร้อย จปร. คนใดมีความถนัดทางวิศวกรรมโยธา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วทางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก็จะจัดให้นักเรียนนายร้อย จปร. ส่วนหนึ่งไปรับราชการในเหล่าทหารช่าง

ผู้โค่นักทางวิศวกรรมไฟฟ้า ส่วนหนึ่งก็จะจัดให้ไปเหล่าทหารสื่อสาร หรือผู้โค่นักทาง
วิศวกรรมเครื่องกล ส่วนหนึ่งก็จะจัดให้ไปรับราชการในเหล่าขนส่ง หรือเหล่าสรรพาวุธ
เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ การอบรมเรียนรู้ (Socialization) ในโรงเรียนนายร้อยพระจุล
จอมเกล้าจึงแบ่งเป็น ๒ ทาง คือ ในด้านการศึกษาศึกษาภาควิชาการนั้น กองการศึกษา ซึ่งมี
ผู้อำนวยการกองศึกษาและอาจารย์กองต่าง ๆ เป็นผู้ให้การอบรมแก่นักเรียนนายร้อย จปร.
โดยมีวิธีการสอนที่เสรีเช่นเดียวกับในมหาวิทยาลัยทั่วไปของไทย นั่นคือเปิดโอกาสให้นักเรียน
นายร้อย จปร. แสดงความคิดเห็นทางการเมืองในวิชารัฐศาสตร์มากขึ้น มีการเชิญ
บรรยายพิเศษจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาบรรยายในหัวข้อเฉพาะบางเรื่อง เช่น สถานการณ์
การเมืองภายในและภายนอกประเทศ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ลักษณะการสอนและการ
อบรมทางดานวิชาการ (Academic) เป็นประชาธิปไตยมาก

ส่วนในดานวิชาทหาร (Military) จะมีกรมักเรียนนายร้อยซึ่งประกอบด้วย
ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงและผู้บังคับบัญชิตามลำดับชั้น และอนุศาสนาจารย์เป็นผู้ให้การอบรมเรียนรู้
แก่นักเรียนนายร้อย จปร. ตามลำดับดังนี้

- ๑. ผู้บังคับบัญชาชั้นสูง ได้แก่ ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ผู้บังคับ
การกรมนักเรียน เป็นผู้กำหนดนโยบาย ให้การอบรม ประชุมชี้แจงเฉพาะนโยบายกว้าง ๆ
เป็นส่วนรวม เช่น อบรมในเรื่องของหน้าที่ของนักเรียนนายร้อย จปร. ที่มีต่อรัฐบาล หรือ

^{๒๐} ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ทางกองการศึกษาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้จัด
ทำตัวแสดงความคิดเห็น เพื่อให้นักเรียนนายร้อย จปร. ได้เขียนแสดงความคิดเห็นทางการเมือง
ศึกษาและคานอื่น ๆ และทางโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจะรับข้อเสนอหรือข้อคิดเห็น
นั้นไปพิจารณา

อุดมการณ์ทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น ซึ่งการอบรมจะมีเดือนละ ๑ - ๒ ครั้ง

๒. ผู้บังคับบัญชาโดยตรง ได้แก่ ผู้บังคับกองพัน และนายทหารปกครอง ซึ่งจะรับนโยบายจากผู้บังคับบัญชาและถ่ายทอดนโยบายดังกล่าวมายังนักเรียนนายร้อย จปร. ผู้บังคับกองพันจะมีความใกล้ชิดกับนักเรียนนายร้อย จปร. ภายใต้การบังคับบัญชาของแต่ละกองพันมาก การอบรมนี้จะจัดให้มีอาทิตย์ละครั้ง

๓. นักเรียนหัวหน้า นักเรียนนายร้อย จปร. มีการปกครองด้วยนักเรียนด้วยกันเอง โดยที่นักเรียนชั้นสูงสุดที่อยู่ภายในโรงเรียนทำหน้าที่อบรมนักเรียนนายร้อย จปร. ที่อยู่ชั้นต่ำ ดังนั้น นักเรียนหัวหน้าจึงมีความใกล้ชิดกับนักเรียนนายร้อย จปร. มากที่สุด เพราะจะให้การอบรมทุกวันในตอนเช้า ตอนเย็นและก่อนนอน

๔. อนุศาสนาจารย์ ให้การอบรมในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาพุทธ โดยจะมีการเชิญพระสงฆ์หรือผู้มีคุณวุฒิทางด้านศาสนา เช่น หมอนเฝ้าหญิงพนพิศมัย คีตกุล มาบรรยายหลักธรรมทางพุทธศาสนาให้กับนักเรียนนายร้อย จปร. ทั้งนี้เพื่อที่จะให้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางกำกับความประพฤติของนักเรียนนายร้อย จปร. ให้รู้จักฝึกซ้อมซำดี และปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง^{๖๐}

จะเห็นได้ว่า การอบรมสั่งสอน (Socialization) ของกรมนักเรียนนายร้อย จปร. ยังมีลักษณะที่แตกต่างกับการอบรมของกองการศึกษา ก็คือ ทางกองการศึกษาจะให้อิสระ

^{๖๐} พันเอก ชิงชัย รัชตะนาวิน, เรื่องเกม, หน้า ๒๘ - ๒๙.

เสรีแก่นักเรียนนายร้อย จปร. ในการแสดงความคิดเห็นและในค่านการสอน แด่ทางกรม
 นักเรียนนายร้อย จปร. จะให้การอบรมชี้แจงในลักษณะที่นักเรียนนายร้อย จปร. จะต้องยอมรับ
 รับฟัง หากไม่อนุญาตจะขัดขวางหรือแสดงความคิดเห็นโต้แย้งไม่ได้ เพราะทางกรมนักเรียน
 นายร้อยต้องการจะฝึกนิสัยนักเรียนนายร้อย จปร. ให้เชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่ง
 ครัด แมว่า บางอย่างจะไม่ถูกต้องก็ตาม เช่น การมีระบบนักเรียนใหม่และนักเรียนอาวุโส
 เป็นต้น นอกจากนั้น ทางกรมนักเรียนนายร้อยยังมีความใกล้ชิดกับนักเรียนนายร้อย จปร.
 มากกว่าทางกองการศึกษา เนื่องจาก นักเรียนนายร้อย จปร. เป็นนักเรียนประจำ ต้องอยู่
 ภายในโรงเรียนที่มีขอบเขตจำกัด และใช้ชีวิตประจำอยู่ในโรงเรียนสี่ภาคละ ๕ วัน นักเรียน
 จะได้รับการอบรมจากนักเรียนหัวหน้าเป็นประจำตั้งแต่เช้าจนถึงเข้านอน นอกนั้นเป็นการอบรม
 ของผู้บังคับบัญชาโดยตรง และผู้บังคับบัญชาระดับสูง ซึ่งมีชีวิตเป็นการอบรมทุกวัน ผิดกับทาง
 กองการศึกษาจะให้การอบรมแก่นักเรียนนายร้อย จปร. เฉพาะในเวลาสอนเท่านั้นคือตั้งแต่
 เช้าจนถึงบ่าย ดังนั้น นักเรียนนายร้อย จปร. จะได้รับอิทธิพลของการอบรมสั่งสอนหรือ
 การเรียนรู้จากทางกรมนักเรียนนายร้อยมากกว่าทางกองการศึกษา ประกอบกับวัตถุประสงค์
 ของกรมนักเรียนนายร้อยมุ่งที่จะอบรมนักเรียนนายร้อย จปร. ให้เป็นผู้นำหน่วยทหารในชั้น
 ผู้บังคับหมวดไปโดยง่ายพอที่จะนำไปปฏิบัติหน้าที่บังคับบัญชาทหารได้ และปลูกฝังนิสัย
 ความประพฤติ วินัยและแบบธรรมเนียมทหาร เกียรติศักดิ์และให้มีอุดมการณ์ยึดมั่นในชาติ ศาสนา
 และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งให้เชื่อฟังผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด ซึ่งผิดกับวัตถุประสงค์ของ
 กองการศึกษาซึ่งมุ่งที่จะอบรมนักเรียนนายร้อย จปร. ให้มีความรู้ขั้นมูลฐานทางด้านวิทยาศาสตร์
 วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยเท่านั้น และเมื่อพิจารณา
 จากสภาพแวดล้อมในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าซึ่งตั้งที่วัดมาแล้ว ก็จะได้เห็นได้ว่า
 การอบรมสั่งสอนจากทางกรมนักเรียนนายร้อยจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ และค่านิยมของนักเรียน
 นายร้อย จปร. มากกว่าการอบรมสั่งสอนจากทางกองการศึกษา

ดังนั้น ถ้าจะพิจารณาถึงผลของการอบรมสั่งสอน (Socialization) ทั้งทางค่าน
 วิชาการ จากกองการศึกษา และทางค่านวิชาทหาร ซึ่งทางกรมนักเรียนนายร้อยเป็นผู้ให้การ

อบรมแล้ว จะเห็นได้ว่า การอบรมทั้ง ๒ ทางนี้ทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีบุคลิกลักษณะ และมีทัศนคติเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ทางค่านิยมวิชาการ นักเรียนนายร้อย จปร. จะเป็นบุคคลที่มีความรู้ขั้นพื้นฐานทาง ค่านิยมวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์และภาษาศาสตร์เพียงพอที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่บังคับบัญชาทหารได้ และมีคุณลักษณะผู้นำที่เด่น คือ มีความรอบคอบ และสามารถไปปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับข้าราชการพลเรือนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ระบบการสอนของกองการศึกษายังมีลักษณะที่เสรีคือ เปิดโอกาสให้นักเรียนนายร้อย จปร. ได้แสดงความคิดเห็นของเขาได้ จึงเท่ากับว่าลักษณะการอบรมและสั่งสอนทางค่านิยมวิชาการ เป็นประชาธิปไตย จึงน่าจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ บุคลิกลักษณะ และค่านิยมของนักเรียนนายร้อย จปร. ได้ด้วย

๒. ทางค่านิยมทหาร นักเรียนนายร้อย จปร. จะได้รับการอบรมจากผู้บังคับบัญชามาตามลำดับชั้น โดยเน้นให้เชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัดและยึดถือระบบนักเรียนอาวุโส ทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีค่านิยม และทัศนคติที่ยอมรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา (Acceptance of Authority) เชื่อฟังผู้มีอาวุโส (Obedience to Seniority System) อย่างเคร่งครัดและไม่กล้าโต้แย้งหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ การที่เขาได้รับการอบรมให้ยึดถือคำสั่งและอำนาจของผู้บังคับบัญชานั้น ทำให้เขายึดถือที่ศนะของชนชั้นนำ (Elite) แต่เพียงคนเดียว เขาจะไม่เชื่อถือและไว้วางใจบุคคลอื่นและสภาพแวดล้อมอย่างอื่นนอกจากที่โรงเรียนนายร้อยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีฯ นักเรียนนายร้อย จปร. จะเป็นบุคคลที่มีทัศนคติเขาจะแยกตัวออกจากเมืองและหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง (Participation) เขาจะเชื่อแต่ผู้นำของเขาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทำให้ทัศนคติแบบประชาธิปไตยไม่เกิดขึ้น^{๖๒} นอกจากนี้ทางกรมนักเรียนนายร้อยยังอบรมให้

^{๖๒} Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok : Phraepittaya Co., 1975), p.206.

นักเรียนทุกคนประพฤติและปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัย และแบบธรรมเนียมของทหาร ปลูกฝังนิสัยให้ยึดมั่นในระบบเกียรติศักดิ์ และให้มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมในการเป็นทหาร ดังนั้นนักเรียนนายร้อย จปร. ทุกคนจึงต้องแต่งเครื่องแบบเหมือนกันหมด และแสดงความเคารพผู้มีอาวุโสกว่า หากนักเรียนนายร้อย จปร. คนใดแต่งกายตามสบายไม่ถูกต้อง เขาจะถูกหักคะแนนความประพฤติ และได้รับการพิจารณาให้สอบตก หรือให้ถอนทะเบียนออกจากความเป็นนักเรียนนายร้อย จปร. ได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นเผด็จการคือบังคับให้อยู่ในระเบียบวินัย และถ้าไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายทหาร (Military Regulation) ต่อไป นอกจากนี้ การอบรมสั่งสอนจากทางกรมนักเรียนนายร้อยนั้นยังได้กระทำบ่อยครั้ง และมีความใกล้ชิดกับตัวนักเรียนนายร้อย จปร. มาก ทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. เคยชินกับการปกครองแบบสายการบังคับบัญชา ซึ่งมีผลทำให้การปกครองระบอบอาวุโส (Seniority System) ในหมู่เด็กเรียนทหารแข็งแกร่งกว่า ในหมู่นักศึกษาคณะอื่น ๆ และทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. เคยชินกับการไม่พากันวิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ^{๖๓} สิ่งเหล่านี้จะมีกอบรมิให้เด็กเรียนนายร้อย จปร. มีทัศนคติที่เป็นเผด็จการมากกว่านักศึกษาพลเรือนทั่วไป^{๖๔}

การที่นักเรียนนายร้อย จปร. มีบุคลิกลักษณะ ๒ อย่าง คือ ในทางวิชาการและทางค่านิยมทหาร จึงทำให้เขามีทัศนคติทางการเมืองร่วมกันทั้งทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยและทัศนคติที่เป็นเผด็จการรวมอยู่ในบุคคลเดียวกัน

^{๖๓} Ibid., p. 213.

^{๖๔} Ibid., p. 206.

๓.๒ คานหลักสูตรการศึกษาและวิธีการสอน (Curriculum and Method of Teaching)

การที่โรงเรียนนายร้อยมีความมุ่งหมายที่จะให้การศึกษอบรมแก่นักเรียนนายร้อย จปร. ให้มีความรู้มาตรฐานอันเดียวกัน และสามารถไปรับราชการทหารชั้นสัญญาบัตร และเป็นผู้นำหน่วยทหารในชั้นบังคับหมวดใดทุกเหล่า ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงแบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ ภาควิชาการ กับภาควิชาทหาร มีจำนวนศึกษาเกือบจะเท่ากัน คือ ภาควิชาการมีเวลาในการศึกษาเท่ากับ ๕๓.๖% และภาควิชาทหารมีเวลาในการศึกษาเท่ากับ ๔๖.๔%^{๖๕}

ในข้อ ๓.๑ ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงระบบการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าทั้งในฝ่ายกองการศึกษา ซึ่งรับผิดชอบในการฝึกอบรมด้านวิชาการ และในฝ่ายกรมนักเรียนนายร้อย ซึ่งรับผิดชอบในการฝึกอบรมด้านวิชาทหารแล้ว และได้ชี้ให้เห็นว่าการฝึกอบรมจากกรมนักเรียนนายร้อยมีอิทธิพลต่อค่านิยมและทัศนคติของนักเรียนนายร้อย จปร. มากกว่าทางกองการศึกษา

ในคานหลักสูตรการศึกษาทางภาควิชาการ จะเห็นได้ว่านักเรียนนายร้อย จปร. จะได้รับการอบรมใหม่มีความรู้พื้นฐานทั่วไปอย่างกว้าง ๆ ไม่เน้นหนักไปในสาขาใดสาขาหนึ่ง โดยเฉพาะ^{๖๖} และวิธีการสอนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ายังเปิดโอกาสให้นักเรียนนายร้อย จปร. สามารถแสดงความคิดเห็นใด ๆ ใดควย แต่ในทางปฏิบัติแล้ว

^{๖๕} คุรายละเอียดเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการให้การศึกษอบรมแก่นักเรียนนายร้อย จปร. และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาในการศึกษาทั้งด้านวิชาการและวิชาทหาร ได้ในผนวก ก.

^{๖๖} คุรายละเอียดวิชาที่สอนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ในผนวก ก.

จะเห็นได้ว่า การอบรมจากทางกรมนักเรียนนายร้อยจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนนายร้อย จปร. มากกว่าทางกองการศึกษา ดังนั้น ลักษณะของการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงไม่ได้ออกฤทธิ์ให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีความคิดริเริ่มหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ ตรงกันข้ามกลับทำให้เขาเป็นผู้ตามที่ดี ต้องเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอาวุโสกว่าเท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อนักเรียนนายร้อย จปร. จะได้รับการอบรมหรือเรียนรู้ในเรื่องของการเมือง เช่น ได้รับการอบรมในเรื่องของทัศนคติประชาธิปไตยทั้งในระดับเตรียมอุดมศึกษา คือ ในโรงเรียนเตรียมทหาร และในระดับอุดมศึกษา คือ ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก็ตาม แต่อาชีพของเขากลับมาให้นักเรียนนายร้อย จปร. เน้นหนักไปในทางลัทธิทางทหารมากกว่า^{๖๗} ประกอบกับลักษณะของวิชาที่เขาศึกษาซึ่งมีทั้งในทางวิทยาศาสตร์ (Natural Science) และยุทธศาสตร์ทางทหาร (Military Science) ดังนั้น นักเรียนนายร้อย จปร. จึงได้รับการสอนในยุทธวิธีการทำสงครามประวัติศาสตร์การสงคราม วิชาการยุทธสะเทินน้ำสะเทิมบก วิชาเทคนิคการใช้อาวุธ วิชาทหารของเหล่าต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะวิชาเกี่ยวกับการรบและทำสงคราม ทำให้มีลักษณะเป็นผู้ที่มีความคิดเห็นอย่างแคบและค่อนข้างจะรุนแรง ซึ่งผิดกับนักศึกษาทางรัฐศาสตร์ หรือทางวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ กฎหมาย และศึกษาทางเทคนิค และฝึกหัดในห้องปฏิบัติการ จึงทำให้มองโลกกว้างกว่านักเรียนนายร้อย จปร. ดังนั้น นักเรียนนายร้อย จปร. จึงมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยน้อยกว่านักศึกษาทางสาขาวิชาอื่น ๆ และ ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงสร้างทัศนคติที่เป็นเผด็จการ (Authoritarian Attitudes) ให้กับนักเรียนนายร้อย จปร.

๖๗

Thinapan Nakata, op.cit., pp. 193 - 195.

จะเห็นว่า การอบรมสั่งสอนและหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มีผลทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. มีบุคลิกลักษณะเป็น ๒ อย่างคือ ในทางวิชาการและทางค่านิยม ซึ่งผิดกับนักศึกษาพลเรือนทั่วไป ซึ่งจะมีบุคลิกทางค่านิยมวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะนักศึกษาด้านอื่น ๆ นั้น จะได้รับการอบรมเรียนรู้แต่เพียงด้านวิชาการเท่านั้น เขาจะไม่ได้รับการฝึกอบรมในด้านวิชาทหารเหมือนอย่างนักเรียนนายร้อย จปร. ควบคู่กัน นักศึกษาด้านอื่น ๆ ก็ย่อมจะมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติเป็นประชาธิปไตยมากกว่านักเรียนทหาร นอกจากสถาบันโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแล้วยังมีสถาบันอื่น ๆ อีกเช่น สถาบันระบมราชการ สถาบันการศึกษาระดับสูงของทหารและสถาบันพุทธศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อย จปร. รองลงมา

สำหรับสถาบันระบมราชการนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนนายร้อย จปร. มาตั้งแต่ที่นักเรียนนายร้อย จปร. เริ่มเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จนกระทั่งเขาจบการศึกษาและออกไปรับราชการทหาร ทั้งนี้เพราะว่า โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้านั้น เป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการซึ่งขึ้นโดยตรงต่อกองทัพบก ผู้มีอำนาจโรงเรียนและอาจารย์ก็เป็นข้าราชการของกองทัพบก ทำให้การบริหารงานในโรงเรียนขาดความเป็นอิสระทางวิชาการและไม่มีเสรีเท่าที่ควร ความเป็นข้าราชการของอาจารย์ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทำให้อาจารย์เหล่านั้นไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อย่างเสรี ประกอบกับวิชาการสอนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ายังไม่เคร่งครัดให้นักเรียนนายร้อย จปร. สร้างความคิดริเริ่มหรือแสดงความคิดเห็นของเขาออกมา ดังนั้นระบบราชการจึงถ่ายทอดพฤติกรรมทางการเมืองในด้านที่เกี่ยวกับการไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์การกระทำต่าง ๆ ในทางการเมืองให้แก่ที่นักเรียนนายร้อย จปร. ซึ่งเป็นเหตุให้นักเรียนนายร้อย จปร. เคยชินกับการไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์ (Distaste of Criticism) ซึ่งเป็นลักษณะของทัศนคติทางการเมืองที่เป็นเผด็จการ (Authoritarian Attitudes) อย่างหนึ่งควบคู่กัน

ระบบราชการจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของนักเรียนนายร้อย จปร. ดังนั้นเมื่อระบบราชการไม่ได้กระทบให้นักเรียนนายร้อย จปร. ถอดวิพากษ์วิจารณ์และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง จึงทำให้เขาไม่เกิดความสำนึกทางการเมืองและไม่เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองในทางที่ถูกต้องได้เลย ซึ่งเป็นเหตุให้นักเรียนนายร้อย จปร. เคยชินกับทัศนคติทางการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และทำให้การพัฒนาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยไม่เกิดขึ้น ดังนั้นในการพัฒนาทางการเมืองในทางประชาธิปไตย เราจึงจำเป็นต้องสร้างทัศนคติและการกระทำที่เป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบราชการให้ได้^{๒๘}

เพราะระบบราชการก็มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตยของนักเรียนนายร้อย จปร. เป็นอย่างมาก และย่อมมีผลกระทบบ้างถึงสถาบันการเรียนรู้ประชาธิปไตยอื่น ๆ ไปด้วย เช่น สถาบันครอบครัว โรงเรียน สถาบันการศึกษาชั้นสูง เพราะสถาบันเหล่านี้ได้รับอิทธิพลของระบบราชการอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ถ้าหากเราสามารถสร้างทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยในระบบราชการได้แล้ว จะทำให้สร้างประชาธิปไตยในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ด้วย

๔. บทบาทและอุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทย

๔.๑ บทบาทของทหารในทางการเมือง

Dean Jaros กล่าวไว้ว่า การมีทัศนคติของบุคคลย่อมเป็นผลมาจากการเรียนรู้ นั่นคือ ทหารจะได้รับการถ่ายทอดการเรียนรู้และทัศนคติประชาธิปไตยมาจากนายทหารผู้ซึ่งเป็นครู ซึ่งมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในทางประชาธิปไตยมากขึ้นแล้ว เมื่อทหารที่เป็นครูเหล่านี้ได้ส่งสอนศิษย์ซึ่งเป็นนักเรียนนายร้อย จปร. ต่อไปก็จะช่วยพัฒนาการเมืองไทยให้เกิดขึ้นได้

^{๒๘} ปรีชา หงษ์ไกรเดิศจ, "ประชาธิปไตยสำหรับคนไทย" เรื่องเดิม, หน้า ๘ -

นี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการเรียนรูว่าสามารถถ่ายทอดความคิดและบุคลิกภาพของนักเรียนนายร้อย จปร. ซึ่งจะกลายเป็นนายทหารชั้นนำ (Elite) ซึ่งเป็นส่วนกำลังสำคัญของทหารต่อไป และทำให้พัฒนาทัศนคติของทหารในหน่วยงานหนึ่ง ๆ ให้มีจิตใจและทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น^{๒๕}

ดังนั้น กอที่จะศึกษาถึงตัวนักเรียนนายร้อย จปร. จำเป็นต้องศึกษาถึงบุคคลที่เป็นทหารก่อน ทั้งนี้เพราะทหารโดยทั่วไปและทหารที่เป็นครูนั้นจะเป็นผู้ถ่ายทอดอุดมการณ์และทัศนคติทางการเมืองให้กับนักเรียนนายร้อย จปร. ก่อน เด็กเหล่านี้จึงจะเกิดการเรียนรูซึ่งจะช่วยหล่อหลอมทัศนคติและความเข้าใจในเรื่องของการเมืองพร้อมทั้งบุคลิกภาพขั้นมูลฐานให้เกิดขึ้น และเมื่อเด็กเหล่านี้สำเร็จการศึกษาแล้วก็จะกลายเป็นนายทหารหลักของกองทัพภาคต่อไป ดังนั้น ในตอนนี้จะกล่าวถึงบทบาทและอุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทย ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู ตลอดจนทัศนคติของทหารว่าเป็นอย่างไร ซึ่งทัศนคติเหล่านี้จะถ่ายทอดให้กับ นักเรียนนายร้อย จปร. ซึ่งจะกลายเป็นนายทหารรุ่นหลังต่อไป

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจำเป็นต้องมีกำลังทหารของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือแบบคอมมิวนิสต์ก็ตาม ทั้งนี้เพราะทหารมีความสำคัญและใช้ในการป้องกันประเทศได้ อย่างไรก็ตามในสายตาของประชาชนทั่วไปจะเห็นความสำคัญของทหารหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของทหารเอง และการปฏิบัติภารกิจกลาวันนั้นจะต้องมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โดยการใช้ขีดความสามารถของทหารที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ๆ แต่การที่จะให้การปฏิบัติการของทหารมีประสิทธิภาพหรือมีกำลังนั้น จำเป็นจะต้องให้ทหารได้รับการเรียนรูและมีกรอบตามกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม

^{๒๕} Dean Joros, Socialization to Politics (U.S.A. : Praeger

และถูกต้องตามหลักวิชา^{๗๐} กล่าวคือ ทหารทั่ว ๆ ไปจะต้องได้รับการฝึกขั้นพื้นฐานเสียก่อน และแยกออกไปฝึกตามเหล่าซึ่งใช้วิชาที่ต่าง ๆ กัน นอกจากนั้นแล้วทหารยังจะต้องได้รับการฝึกทางยุทธวิธีเพิ่มเติมอีกเพื่อให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในสงครามอนาคตได้

โดยหน้าที่หลักของทหารแล้ว ทหารคือรั้วของชาติมีหน้าที่เพียงป้องกันประเทศ (Defence Function) เท่านั้น แต่ทหารไม่มีหน้าที่ในการเข้าไปควบคุมและบริหารประเทศ เพราะเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่เลือกตั้งมาจากประชาชน^{๗๑} จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) พบว่า "กำลังทหาร" เป็นกำลังอำนาจหรือ เครื่องมือ (Means) ของยุทธศาสตร์ชาติอย่างหนึ่งควบคู่ไปกับกำลังอำนาจอย่างอื่นอันได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ และจิตวิทยา เพราะกำลังทหารสามารถจะนำไปใช้เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ (National Interest) และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ (National Objectives) ควบคู่^{๗๒} อย่างไรก็ตาม ในยามปกติอาจมีผู้เห็นความสำคัญของทหารน้อยไป เพราะทหารไม่เคยแสดงบทบาทให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ แต่เมื่อใดก็ตาม ที่เกิดสถานการณ์รุนแรง เช่น เกิดสงคราม หรือเกิดกรณีพิพาท ทหารก็จะได้รับการเหลียวแลจากประชาชนมากขึ้น เพราะเป็นหน้าที่ของทหารที่จะต้องป้องกันประเทศให้ปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง ดังนั้นทั้ง "การเมือง" และ "การทหาร" ต่างก็เป็นเครื่องมือของยุทธศาสตร์

^{๗๐} พันเอก พจน์ พงศ์สุวรรณ, "ทหารกับการเมือง" เสนาสาร (มิถุนายน, ๒๕๑๘), หน้า ๘.

^{๗๑} อธิปัติยเสวนา, "ทหารคือรั้วของชาติ" หนังสือพิมพ์อริปัติย ฉบับวันที่ ๘ - ๑๐ เมษายน, ๒๕๑๘), หน้า ๘.

^{๗๒} พันเอก พจน์ พงศ์สุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า ๘.

ควยกันและควบคุมกัน แทนนโยบายหรือความมุ่งหมายของ "การเมือง" กับ "การทหาร" นั้น อาจแตกต่างกันไปบ้างก็ได้ เพราะประเทศทำสงครามก็เพื่อนโยบายทางการเมือง แต่ความมุ่งหมายของทางทหารนั้นเป็นแต่เพียงเครื่องมือหนึ่งเพื่อให้บรรลุซึ่งความมุ่งหมายทางการเมืองเท่านั้น นอกจากวัตถุประสงค์ทางการเมืองจะประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยเครื่องมือทางทหาร หรืออาจกล่าวได้ว่า การทหารเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองนั่นเอง ทั้งนี้ การทหารจึงย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเมืองเช่นเดียวกัน^{๑๓}

ดังนั้น ในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า ทหารทุกคนจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเมืองพอสมควรตามความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยระดับสูงก็จำเป็นจะต้องสนใจและศึกษาเป็นพิเศษ เพราะมีโอกาสใกล้ชิดกับนักการเมืองมากกว่าในระดับรองลงมา

การที่การเมืองไทยเป็นการเมืองแบบราชการ (Eureaucratic Polity) มาตลอดระยะอันยาวนานในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ดังนั้นการเมืองไทยจึงถูกครอบงำโดยราชการ แม้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ราชการก็ยังมีอิทธิพลครอบงำและมีบทบาทในชีวิตการเมืองไทยตลอดมา ดังนั้น การพัฒนาทางการเมืองจากสมัยเก่า (Traditional) ไปสู่สมัยใหม่ (Modern Politics) อาจกล่าวได้ว่า ทหารซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการไทย ได้มีบทบาททางการเมืองตลอดสมัยประวัติศาสตร์การเมืองไทย แม้กระทั่งทุกวันนี้ ทหารยังมีบทบาทเหนือชีวิตการเมืองไทย ทำให้ทหารมักเข้าใจผิดไปว่า บทบาทของตนนั้นจำเป็นต้องมีอยู่ทางการเมืองและมีเท่า ๆ กับพลเรือน^{๑๔}

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๑๔} ระคม วงษ์นอม, "อุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทย" รัฐศาสตร์นิเทศ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม, ๒๕๐๕), หน้า ๗๐.

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาในอดีตของไทย ทหารมีบทบาททางการเมืองอย่างมาก และเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองเท่านั้น แต่ก่อนหน้านั้นทหารที่มีบรรดาศักดิ์สูงก็มักจะเป็นผู้บริหารประเทศตามพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์อยู่แล้ว ดังนั้น ใครก็ตามที่เป็นทหารจะคงเป็นนักปกครองไปด้วยในตัว ความเชื่อเช่นนั้นยังคงฝังอยู่ในความรู้สึกของคนไทยสมัยปัจจุบันนี้อยู่มาก แม้ว่าไทยจะได้พัฒนาความเจริญไปมากแล้ว อย่างไรก็ตาม ความเจริญของสังคมไทยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและเทคนิคได้เปลี่ยนแปลงความรู้สึกของทหารไปมาก ซึ่งก็เป็นส่วนที่ทำให้ทหารเสื่อมอำนาจทางการเมืองลงไปบ้าง^{๗๕}

S.E. Finer ให้อธิบายว่า การเมืองยุคปัจจุบันโดยเฉพาะภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ นั้น ในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศที่เกิดใหม่ทั้งหลายมีปรากฏการณ์พิเศษอย่างหนึ่ง คือ รัฐบาลของประเทศเหล่านั้นถูกทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองด้วยการทำรัฐประหาร หรือยึดอำนาจอยู่อย่างซ้ำ ๆ บ่อยครั้งในประเทศเดียวกัน^{๗๖} ลักษณะการ

^{๗๕} ร.ท.นิกร ฮามอำไพ, "อิทธิพลของทหารการเมือง" ยุทธโภษ ปีที่ ๘๓ ฉบับที่ ๔ (ธันวาคม, ๒๕๑๗), หน้า ๖๘; และดูเพิ่มเติมใน พลโท คำนิเร เละภูด, "ทหารกับการเมือง" วารสารการศึกษาวิจัย กองวิชาการ กรมการศึกษาวิจัย กองบัญชาการทหารสูงสุด ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (มีนาคม - เมษายน, ๒๕๑๘).

^{๗๖} S.E. Finer, The Man on Horseback (New York : Frederick A. Praeger, 1962), p. 1 - 5; Gabriel A. Almond and James S. Coleman, The Politics of the Developing Areas (Princeton, New Jersey ; Princeton University Press, 1966), pp. 3 - 4; และดูเพิ่มเติมใน ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "บทบาทของทหารกับการพัฒนาทางการเมือง" ในกรมด ทองธรรมชาติ (รวบรวม) การเมืองการปกครอง แผนกวิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, ๒๕๑๓), หน้า ๒๒๐ - ๒๒๑.

แทรกแซงทางการเมืองของทหารนั้นมักเป็นไปในลักษณะใช้กำลังโค่นล้มรัฐบาล หลังจากนั้นทหารก็จะจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการของตนเองโดยตรง และแสดงบทบาททางการเมืองเป็นตัวบงการอยู่เบื้องหลังรัฐบาลพลเรือน^{๗๗} การแทรกแซงทางการเมืองของทหารเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดที่ว่า ทหารจะคงอยู่ภายใต้การควบคุมของพลเรือน เพราะทหารเป็นเพียงข้าราชการส่วนหนึ่งและมีหน้าที่โดยเฉพาะคือ การป้องกันประเทศ ซึ่งจะต้องฟังคำสั่งจากรัฐบาลพลเรือน ซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนเท่านั้น^{๗๘}

สำหรับในประเทศไทย ได้มีเหตุการณ์หลายครั้งในการบริหารประเทศที่คณะทหารได้เข้ามายุ่งเกี่ยวทางการเมืองและเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองอันเลวร้ายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้ทหารมีความเห็นว่าการสภาวะการดังกล่าวยังไม่เป็นการสมควรที่จะให้รัฐบาลพลเรือนอย่างแท้จริง^{๗๙} จึงจะเห็น

^{๗๗} ดูรายละเอียดใน ชัยคัมย์ บุรุษพัฒน์, กำเนิดพรรคการเมืองในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาปกครอง มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๑๖๗.

^{๗๘} สิ่งนี้เป็นคุณค่าของความเชื่อในสังคมตะวันตกที่พัฒนาแล้ว ซึ่งถือว่าทหารคอยกวาดพลเรือน ทหารจะใช้กำลังเข้าทำการปกครองเหนือพลเรือนไม่ได้

^{๗๙} Fred R. Von Mehden, Politics of the Developing Nations (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice - Hall, Inc., 1965), pp. 97 - 116; และดูเพิ่มเติมใน Morris Janowitz, The Military in Political Development of New Nations (Chicago : The University of Chicago Press, 1964), p.2; William Gutteridge, Armed Forces in the New States (London : Oxford University Press, 1962), pp. 3 - 7; Lucian W. Pye, Aspects of Political Development (Boston : Little Brown and Company, 1966), pp. 172 - 187.

ไต่จากตอนที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็ได้อาศัยเหตุว่า บ้านเมืองอยู่ในสถานการณ์ยุ่งยากและนำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชนชาวไทย จึงได้ทำการรัฐประหาร^{๘๐} หรือการที่คณะราษฎรอันประกอบด้วยคณะทหารเป็นกำลังสำคัญได้อาศัยเหตุที่จะทำการปฏิวัติประการหนึ่งว่า ทำไปเพราะต้องการที่จะปรับปรุงบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า เป็นต้น^{๘๑}

๘.๒ อุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทย

การเมืองไทยยุคใหม่ เริ่มขึ้นภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งติดตามมาด้วยการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันในหมู่ข้าราชการ และนักการเมือง เปิดทางให้ทหารเข้ายึดอำนาจหลายครั้ง การปฏิวัติเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น คณะราษฎรไม่ได้อุปถัมภ์ฐานไว้รับรองผลการปฏิวัติ คือ ไม่ได้อุปถัมภ์ฐานให้ประชาชนที่จะรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุปถัมภ์คือคณะราษฎรเองก็ไม่พร้อมที่จะรับช่วงอำนาจจากกษัตริย์ เท่ากับว่าการสิ้นสุดของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ก่อให้เกิด "การว่าง" ในการใช้อำนาจปกครองรัฐ เป็นของว่างว่าใครจะใช้อำนาจต่อไป อันนี้เป็นจุดอ่อนที่สำคัญที่สุดที่เปิดทางให้ทหารซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันแน่นคงกว่ากลุ่มอื่นเข้าสวมรอยใช้อำนาจการปกครอง^{๘๒}

^{๘๐} แถลงการณ์ฉบับที่ ๑ ของผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๗๔ ตอน ๗๒ ลงวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ (ฉบับพิเศษ), หน้า ๘; และถูกเพิ่มเติมในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๘ ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๑ ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑, หน้า ๑๐ - ๑๓.

^{๘๑} เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า ๘๐ - ๘๓.

^{๘๒} ถูกเพิ่มเติมจาก ลีชิต วีระเวทิน, "การเมืองไทยกับประชาธิปไตย" รัฐศาสตร์สาร ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (มกราคม - กุมภาพันธ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๕.

ในปัจจุบันกองทัพบกได้ส่งเสริมในเรื่องการเรียนรู้ทางการเมือง โดยได้ริเริ่มให้มีการฝึกและศึกษาด้านการเมืองให้แก่หน่วยทหารในระดับต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองในหน่วยทหาร ทั้งนี้เพราะ กองทัพบกพิจารณาเห็นว่า การที่จะรักษาความมั่นคงของชาติและประชาชนเอาไว้ให้ได้นั้น จำเป็นจะต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของทหารให้รู้ถึงสิทธิการเมืองอันเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศชาติ เพื่อที่จะทำให้ทหารเกิดความสำนึกในคุณค่าของสถาบันที่ประเทศชาติมีอยู่ และเข้าใจในระบอบการปกครองประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตลอดจนทำให้ทหารเข้าใจถึงบทบาทของตนและการปฏิบัติงานของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากคำสั่งของกองทัพบกดังนี้

...กองทัพบกจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจตลอดจนจริยธรรมทางจิตใจและการประพฤติปฏิบัติของกำลังพลรายบุคคลให้รู้เท่าทันกลอุบายอันลึกซึ้งของกบฏบุคคลและสิทธิการเมืองอันเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศชาติ รวมทั้งกวดขันการประพฤติและการปฏิบัติของกำลังพลทุกคนในหน่วยทหารและส่วนราชการทุกระดับชั้นให้เป็นที่พอใจโดยชอบและสุจริต ซักเสี้ยซึ่งเงื่อนไขซึ่งจะเปิดช่องทางให้กลุ่มบุคคลที่ทำการเป็นศัตรูของชาติเข้ามาอุบายแหกคอกกันได้ กำลังพลรายบุคคลจะต้องมีความเข้าใจอย่างกว้างขวางพอสมควรในเรื่องสิทธิการเมืองและเปรียบเทียบได้แก่เห็นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนี้ดีกว่าสิทธิการเมืองของฝ่ายศัตรู และเหมาะสมกับ

๘๓ คำสั่งกองทัพบก ที่ ๕๓๘/๒๕๐๘ เรื่อง หลักนิยมกิจการพลเรือน ว่าด้วย การปลูกฝังอุดมการณ์-ทางการเมืองในหน่วยทหารและส่วนราชการของกองทัพบก พ.ศ. ๒๕๐๘ (ดูรายละเอียดของคำสั่งนี้เพิ่มเติมได้ในภาคผนวก ก.)

คุณลักษณะประจำชาติ และอุปนิสัยของประชาชนชาวไทย สามารถแก้ปัญหาทางสังคมได้โดยมีท้องให้กำลังบังคับขมขื่น และเป็นระบบการปกครองที่จะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญมั่นคงในอนาคตได้อย่างแน่นอน ...

...การดำเนินงานปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองในหน่วยทหารและส่วนราชการของกองทัพบก หมายถึง การเสริมสร้างความรู้ จิตใจ การประพฤติปฏิบัติชอบของกำลังพลรายบุคคลและหน่วยให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของสถาบันที่ประเทศชาติมีอยู่ และเกิดกำลังใจที่จะต่อสู้เพื่อปกป้องสถาบันเหล่านั้นโดยไม่คิดชีวิต ไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากและไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น...

การที่การเมืองไทยจะเป็นประชาธิปไตยได้นั้น ประชาชนจะต้องรู้กำลังของตนเองตลอดจนสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะหน้าที่ในทางเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประชาชนต้องพร้อมที่จะปกครองผู้ปกครองโดยก้ำจุกผู้ปกครองที่ไม่มีความวิถึทางแห่งรัฐธรรมนูญในชั้นต้นและควายการใช้อำนาจอธิปไตยในชั้นสุดท้าย ๘๘ เมื่อประชาชนมีพลังเข้มแข็งสามารถที่จะพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยไว้ได้โดยวิถึดังกล่าว ตลอดจนสามารถควบคุมรัฐบาลที่จะทำหน้าที่แก้ไขปรับปรุงความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้ ทหารซึ่งมีอุดมการณ์ในความเป็นประชาธิปไตยก็จะต้องทำหน้าที่ป้องกันภัยจากการรุกรานของข้าศึก เพื่อให้ประชาชนปลอดภัยและอยู่เย็นเป็นสุขสามารถบริหารนำประเทศให้พัฒนาก้าวหน้าตามความมุ่งหมาย

ตามที่กล่าวมาแล้วทำให้เห็นได้ว่า ทหารไทยมีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างไรและอุดมการณ์เหล่านี้จะถ่ายทอดไปยังทหารรุ่นหลัง ๆ ต่อไปตามลำดับ ตลอดจนครูทหารซึ่งส่วนใหญ่ก็จะสำเร็จมาจากโรงเรียนนายร้อย จปร. ก็จะต้องถ่ายทอดให้แก่นักเรียนนายร้อย จปร. ได้ทราบต่อไป อุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทยนั้นมีดังนี้

- ๔.๒.๑ ทหารไทยมีความรู้สึกชาตินิยมและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง
 ๔.๒.๒ ทหารไทยถือตนเองว่ามีบทบาททางการเมืองเท่ากับพลเรือน
 ๔.๒.๓ ทหารไทยยังเข้าใจตนเองเป็นอุดมการว่าการเมืองการปกครอง

ของประเทศจะขาดทหารเสียมิได้

๕. ประวัติความเป็นมาของระบบการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

๕.๑ กำเนิดโรงเรียนนายร้อย จปร.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพัฒนากิจการบ้านเมืองทุกสาขาให้เจริญทัดเทียมกับอารยประเทศทั้งหลาย ได้ทรงจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ ในจำนวนนี้ ได้ทรงจัดตั้งกรมยุทธนาธิการขึ้น มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับกิจการทหารทั้งปวงตามแบบใหม่ทำให้กิจการทหารเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ต่อมาพระองค์ทรงพระราชดำริว่า ตำแหน่งนายทหารสัญญาบัตรนั้นนับว่าเป็นตำแหน่งสำคัญ เพราะเป็นหลักของกองทัพ มีหน้าที่ปกครองไพร่พลจำนวนมาก และเป็นผู้ควบคุมนำกำลังเข้าต่อต้านข้าศึก จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความยุติธรรม จึงจะคุมไพร่พลได้อย่างเรียบร้อย ยิ่งกว่านั้นการจะเลื่อนไพร่พลผู้ที่มีความดีความชอบ มีไหวพริบดีขึ้นเป็นนายทหารสัญญาบัตรก็ไม่เป็นการเพียงพอ ทั้งไม่ได้ศึกษาให้มีความรู้ในยุทธสงครามด้วย พระองค์จึงได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนสอนวิชาทหารสำหรับทหารบกทั่วไปขึ้น โดยคัดเลือกคะเด็ดทหารมหาดเล็ก คะเด็ดทหารหน้า นักเรียนแผนที่และอื่น ๆ ที่มีใจสมัครและมีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นทหารได้ประมาณ ๕๐ คน ส่วนสถานที่ให้ที่พักบริเวณหลังพระราชวังสราญรมย์ (ปัจจุบันเป็นกรมแผนที่ทหาร) เป็นที่ศึกษา และได้ทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าฯ ให้เปิดโรงเรียนขึ้น เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ เรียกว่า "เค็ตต์สกูล"^{๘๕}
 โรงเรียนนายร้อยจึงกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกดังกล่าว และต่อมาในปีเดียวกันเมื่อกรมยุทธนา
 ธิการได้ตราข้อบังคับขึ้นแล้วจึงขนานนามใหม่ว่า "โรงเรียนทหารสราญรมย์" นักเรียนนั้น
 เรียกว่า "เค็ตต์ (นักเรียนนายร้อย)" ซึ่งตรงต่อกรมยุทธนาธิการ

การดำเนินการฝึกและศึกษาวิชาทหารในระยะที่เป็นโรงเรียนทหารสราญรมย์นั้น
 การศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาควิชาการทั้งสิ้น ส่วนการฝึกหัดคงกระทำในตอนท้าย
 เมื่อเลิกการศึกษาในห้องเรียนแล้ว แต่ต่อมาได้กำหนดให้มีการฝึกและศึกษาวิชาทหารขึ้นบ้าง
 ได้แก่ หัดปืน หัดเดิน หัดยิง หัดวิชาป้อมค่าย หัดวิทยาสงคราม หัดกายกรรม ซึ่งความมุ่ง
 หมายในการฝึกและศึกษาวิชาทหารดังกล่าว มีความมุ่งหมายในเรื่องวินัยทหาร สร้างลักษณะ
 ทหารและต้องการให้มีความรู้วิชาทหารตามทักดล่าว

๕.๓ ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อได้จัดตั้งโรงเรียนทหารสราญรมย์ขึ้นแล้ว กรมยุทธนาธิการได้จัดตั้ง ผู้บังคับ
 การ ผู้ช่วยผู้บังคับการ นายทหารประจำกองเสนาธิการและพนักงานอื่นอีกสามคน^{๘๖}

ในด้านการจัดการศึกษาและการจัดการฝึกนั้น^{๘๗} ผู้บังคับการเป็นผู้ดำเนินการฝึก
 ควบตนเองและยังสอนวิชาทหารอีกด้วย ส่วนวิชาสามัญมีอาจารย์ใหญ่และมีครูอีกหลายนาย

^{๘๕} รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าโปรดดูโรงเรียน
 นายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ฉบับครบรอบ ๘๐ ปี
 บริบูรณ์, (พระนคร : โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๑๐), หน้า ๗;
 และคู่มือการจัดประกอบเพิ่มเติมในผนวก ฉ.)

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗ - ๘.

การจัดแบ่งชั้นเรียนแบ่งเป็น ๔ ชั้น คือ ชั้น เอ บี ซี ดี ชั้น เอ เป็นชั้นสูงสุดและชั้นดีเป็นชั้นต่ำสุด โรงเรียนทหารสราญรมย์โคเจริญมาโดยลำดับ นับตั้งแต่เครื่องแต่งกายตลอดจนอาวุธ ใน พ.ศ. ๒๔๕๐ โคเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเสียใหม่เป็น "โรงเรียนสอนวิชาทหาร" ทั้งนี้เพราะเอาโรงเรียนนายสิบเวรมารวมด้วย ต่อมาวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ให้โรงเรียนนายสิบไปสังกัดกองพลทหารบกตามเดิม จึงได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนใหม่เป็น "โรงเรียนนายร้อยทหารบก"^{๔๔}

ในระยะนี้มีบุคคลนิยมที่จะเป็นนักเรียนนายร้อยมากขึ้น เป็นเหตุให้สถานที่โรงเรียนทหารสราญรมย์เดิม ซึ่งตั้งอยู่ที่ริมวังสราญรมย์นั้นคับแคบไม่เพียงพอที่จะเพิ่มนักเรียนได้อีก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงดำริขยายโรงเรียนออกเป็น ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนนายร้อยชั้นปฐมและโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม พระองค์ได้ทรงเลือกพื้นที่บริเวณถนนราชดำเนินนอกข้างวัดมกุฏกษัตริย์ฯ ด้วย พระองค์เอง (ที่ตั้งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าปัจจุบัน) ได้ซื้อที่ดินเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ และให้กรมยุทธนาธิการเริ่มสร้างโรงเรียนนายร้อยทหารบกในปีนั้น ในปีต่อมาจึงเริ่มระบายนักเรียนชั้นโคมาเรียนที่ ถนนราชดำเนินนอก จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๕๒ จึงได้สร้างเสร็จบริบูรณ์ตามโครงการ และให้แยกโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยมอยู่ที่โรงเรียนสร้างใหม่ที่ถนนราชดำเนินนอก ส่วนโรงเรียนนายร้อยชั้นปฐมคงตั้งอยู่ที่หลังพระราชวังสราญรมย์ การแบ่งชั้นเรียนให้แบ่งชั้นปฐมออกเป็น ๓ ชั้น และชั้นมัธยมแบ่งเป็น ๓ ชั้นเช่นกัน (คู่มือการจัดที่ ๑ และ ๒ ใน ผบวท. ฉ.)

พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) ได้มีการปรับปรุงการศึกษาทั้งวิชาทหารและวิชาสามัญ

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔ - ๔๕ ; และดูใน พันเอก สนิท ศรีศิริ, การพัฒนาโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (วิทยานิพนธ์ของวิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง ๓๐ กันยายน, ๒๕๑๓), หน้า ๕.

ใหม่ทั้งหมด และได้ทำหลักสูตรโดยพิมพ์เป็นหลักฐานเรียกว่า "หลักสูตรทดลองการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารบก"^{๘๕} ซึ่งเป็นการวางรากฐานการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยอย่างมีระเบียบและแสดงว่า สถาบันนี้มีแนวทางการศึกษาที่ทันสมัยและมั่นคงในยุคนั้นทีเดียว^{๘๖} ต่อมาได้มีการแก้ไขปรับปรุงใหม่ พ.ศ. ๒๔๕๕ (ร.ศ. ๑๓๑) แต่ยังคงเรียกหลักสูตรทดลองอย่างเดิม^{๘๗} ซึ่งส่วนใหญ่คือหลักสูตรทดลอง ร.ศ. ๑๓๐ แต่ได้เปลี่ยนแปลงรายละเอียดและบรรจุวิชาในชั้นบางเพียงเล็กน้อย หลักสูตรทดลอง ร.ศ. ๑๓๑ คงใช้ต่อมาอีกหลายปี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้มีการปรับปรุงแบ่งชั้นเรียนใหม่ คือ แบ่งเป็นชั้นปฐม ๖ ชั้น ชั้นมัธยม ๓ ชั้น และยังมีนักเรียนเล็ก ๆ ซึ่งแบ่งเป็นชั้นเตรียม ๓ ชั้น โดยเหตุนี้ จึงจำต้องแก้ไขหลักสูตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการแบ่งชั้นและรับนักเรียนคังกลาวหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่คังกลาวได้ทำเป็นหลักสูตรถาวรโดยเรียกว่า "หลักสูตรการสอนวิชา

^{๘๕} กองทัพบก, หลักสูตรการสอนวิชาและฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารบก ร.ศ.

๑๓๐ (พระนคร : หอพิมพ์กรมเสนาธิการทหารบก, ๒๔๕๔), หน้า ๔ - ๓๐.

^{๘๖} คุราวละเอียดของหลักสูตรทดลอง ร.ศ. ๑๓๐ เฉพาะวิชาทหารและการฝึกหัดได้จาก พันเอก บัญชา แก้วเกตุทอง, การฝึกและศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (วิทยานิพนธ์ของวิทยาลัยการทัพบก กองทัพบก, ๑๒ กันยายน ๒๕๑๒), หน้า ๒๓ - ๓๐.

^{๘๗} หลักสูตรนี้เรียกว่า "หลักสูตรทดลองการสอนวิชาและการฝึกหัดนักเรียนนายร้อยทหารบก ร.ศ. ๑๓๑".

และการฝึกหัดนักเรียนทหารบก พุทธศักราช ๒๔๕๕^{๕๒} ซึ่งจะเห็นได้ว่า การศึกษาของนักเรียน นายร้อย จปร. จักได้กว้างไกลมากขึ้นมาก โดยเฉพาะการศึกษาวิชาทหารนั้นว่าทันสมัยกับอารย ประเทศ เพราะเนื่องจากได้นำแนวทางของต่างประเทศมาปรับปรุง

ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้มีการปรับปรุงชั้นเรียนใหม่ โดยการเพิ่มขึ้นเตรียมถึง ๔ ชั้น โดยเหตุนี้จึงเหลือชั้นมัธยมเพียง ๒ ชั้นเท่านั้น ฉะนั้นจึงต้องแก้ไขหลักสูตรทั้งวิชาสามัญและ วิชาทหารใหม่ แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดแนวของหลักสูตรฉบับ พุทธศักราช ๒๔๕๕ เป็นหลัก มีการ เปลี่ยนแปลงบางเล็กน้อย

ใน พ.ศ. ๒๔๖๔ เศรษฐกิจตกต่ำ ดังนั้นเพื่อประหยัดงบประมาณ กระทรวงกลาโหม จึงให้รวมโรงเรียนนายร้อยชั้นปฐมและโรงเรียนนายร้อยมัธยมเป็นโรงเรียนเดียวกันอยู่ใน โรงเรียนนายร้อยตมนนราชดำเนินนอก เรียกว่า โรงเรียนนายร้อยทหารบก (คู่มือการจัดที่ ๔ ผนวก ฉ.)

๕.๓ ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงสงครามโลกครั้งที่ ๒

ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญา สิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และในโอกาสนี้จึง ได้จัดให้มีการจัดระเบียบกระทรวงกลาโหมใหม่ ฉะนั้น กองทัพบกจึงได้มีการปรับปรุงการจัด หน่วยใหม่ตลอดจนปรับปรุงกรมยุทธศึกษาทหารบกใหม่ (คู่มือการจัดที่ ๕ ในผนวก ฉ.) ใน การปรับปรุงคราวนี้มีสาระสำคัญก็คือ ได้จัดตั้งโรงเรียนเทคนิทหารบกเพิ่มขึ้น เมื่อ ๑๖

^{๕๒} พันเอก บัญชา แก้วเกตุทอง, เรื่องเดิม, หน้า ๓๐.

ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ มีกำหนดเวลาศึกษา ๕ ปี โดยรับจากผู้จบจาก ม.๘ โรงเรียน
 เทคนิกทหารบกมีหน้าที่ฝึกอบรมนักเรียนซึ่งจะเป็นนายทหารสัญญาบัตรเหล่าทหารปืนใหญ่ ทหาร
 ขาง ทหารสื่อสาร ทหารอากาศ ทหารช่างแสงและช่างอากาศ^{๕๓}

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษาของชาติขึ้นใหม่
 โดยให้ยุบเลิกชั้น ม.๗ และ ม.๘^{๕๔} มีชั้นมัธยมปลายเพียง ม.๖ เท่านั้น และให้สถาบันชั้น
 อุดมศึกษาแต่ละแห่งจัดโรงเรียนเตรียมอุดมของกันขึ้น ฉะนั้น กระทรวงกลาโหมจึงได้ตราขอ
 บังคับใหม่โดยให้แต่ละกองทัพตั้งโรงเรียนเตรียมของกันขึ้น อาศัยข้อบังคับกึ่งกลางกองทัพบก
 จึงได้ตั้งโรงเรียนเตรียมทหารบกขึ้นเป็นปีแรกในปี พ.ศ. ๒๔๘๑^{๕๕} โดยจัดให้

ชั้นตรงต่อกรมยุทธศึกษาทหารบก มีกำหนดเวลาศึกษา ๒ ปี เพื่อรับการฝึกวิชาทหารเบื้องต้น
 อบรมอุปนิสัย และจิตใจ รวมทั้งให้การศึกษาในชั้นเตรียมอุดม แผนกวิทยาศาสตร์ ตลอดจน
 ส่งเสริมพลานามัยให้สมบูรณ์ เพื่อพร้อมและเหมาะสมที่จะเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนนาย
 รอยทหารบกและโรงเรียนเทคนิกทหารบกต่อไป

^{๕๓} รายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่สอนในโรงเรียนเทคนิกทหารบก และในโรงเรียน
 นายรอยทหารบก อยู่ในแผนก ง.

^{๕๔} โรงเรียนนายพระจุลจอมเกล้า, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๐.

^{๕๕} ขอบังคับทหารที่ ๑๖/๑๔๕๐๕ วาดาย โรงเรียนเตรียมทหาร ลงวันที่ ๒๕
 ๒๔๘๐
 มกราคม ๒๔๘๐

^{๕๖} ขอบังคับกองทัพบก ที่ ๒/๕๕๕๕ วาดาย โรงเรียนเตรียมทหารบก ลงวันที่ ๑๓
 ๒๔๘๑
 กันยายน ๒๔๘๑.

การศึกษาหลักสูตรของนักเรียนเทคนิกทหารบก มุ่งหนักไปในทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ การศึกษาวิชาทหารแตกต่างกับพวกนักเรียนนายร้อยทหารบก คือ ชั้นปีที่ ๑, ๒, ๓ คงศึกษาวิชาสามัญกับวิชาทหารพร้อมกัน ไม่แยกชั้นเรียนเหมือนนักเรียนนายร้อย เมื่อผู้ใดสอบชั้นปีที่ ๓ โค้ดแล้วก็เลือกเหล่าการศึกษาในชั้นปีที่ ๔ การศึกษาในชั้นปีที่ ๔ เฉพาะวิชาสามัญ คงศึกษาวิชาที่จะเกิดประโยชน์ต่อเทคนิคของเหล่าโดยเฉพาะ ส่วนวิชาทหารคงศึกษาหนักไปในทางเหล่าที่ตนเลือก วิธีการศึกษาแบบนี้ทำให้ผู้สำเร็จเป็นนายทหารมีความรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ตรงกับเทคนิคของเหล่า และมีพื้นฐานในวิชาเหล่าของตนอย่างแท้จริงได้ ส่วนการฝึกในชั้น ๑, ๒, ๓ คงฝึกในคอนเน็คท์ ๆ ไปคล้ายกับนักเรียนนายร้อยทหารบก พอชั้นชั้น ๔ และชั้น ๕ ฝึกเฉพาะเหล่าของตน ส่วนนักเรียนนายร้อยนั้นมุ่งหนักในวิชาทหารและยุทธวิธี ส่วนวิชาสามัญศึกษาเพิ่มขึ้นเพื่อให้เป็นผู้รอบรู้และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น

หลักสูตรที่ปรับปรุงในระยะนี้จึงมีความเหมาะสมและรัดกุมทำให้นักเรียนนายร้อยหรือนักเรียนเทคนิกเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับสูงสุดแล้ว สามารถปฏิบัติหน้าที่ในเหล่าของตนได้ดี จะเห็นได้ว่า การปรับปรุงครั้งนั้นจึงเป็นการทันต่อภาวะที่นานาประเทศได้ขยายกิจการทหารกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยได้เริ่มส่งอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่เข้ามาใช้ในกองทัพบก เช่น ปืนใหญ่ และเกราะมือต่อสู้สาร^{๕๗} การปรับปรุงครั้งนั้นจึงสอดคล้องกับวิวัฒนาการของอาวุธยุทโธปกรณ์และเกราะมือต่อสู้สารซึ่งกองทัพบกได้เริ่มใช้ จึงทำให้นายทหารที่สำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกและโรงเรียนเทคนิกทหารบกปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า นายทหารที่สำเร็จการศึกษามาตามหลักสูตรดังกล่าว ปัจจุบันเป็นนายทหารผู้ใหญ่

^{๕๗} พันเอก บัญชา แก้วเกตุทอง, เรื่องเดิม, หน้า ๗๔.

คำร่งตำแหน่งที่สำคัญในกองทัพบกเป็นจำนวนมาก^{๕๘}

๕.๔ ระบบการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง กระทรวงกลาโหมได้มีการปรับปรุงการจัดกองทัพบกใหม่ โดยมีการยุบและจัดตั้งหน่วยใหม่ตามอัตรากองทัพบก ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๔๘๗ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนั้น ทำให้กรมยุทธศึกษาทหารบกเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนนายร้อยทหารบก"^{๕๙} ส่วนโรงเรียนนายร้อยทหารบกเปลี่ยนชื่อเป็น กองที่ ๑ โรงเรียนนายร้อยทหารบก^{๑๐๐} และ

^{๕๘} รายชื่อนายทหารบางท่านที่สำเร็จจากโรงเรียนเทชนิกทหารบก ได้แก่ พลเอกเสริม ณ นคร ผู้บัญชาการทหารบก พลเอกวิฑูร หงส์เวส รองปลัดกระทรวงกลาโหม พลเอกโชติ หิรัญชัยสุติ อดีตจเรทหารทั่วไป และ รายชื่อนายทหารบางท่านที่สำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก ได้แก่ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเอกเล็ก แฉวมาศี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม พลเอกกฤษณ์ สีวะรา และพลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์ รองนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

^{๕๙} ดูรายละเอียดได้ใน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๒ - ๒๒๖.

^{๑๐๐} การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นไปตามคำสั่งของกองทัพบก ที่ ๔๓/๒๗๒๗ ลงวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๕.

และโรงเรียนเทษนิตทหารบกเปลี่ยนชื่อเป็น กองที่ ๒ โรงเรียนนายร้อยทหารบก^{๑๐๑} (คู่มือ
การจัด ที่ ๗ ในผนวก ฉ.) โดยให้การปกครองบังคับบัญชาแต่ละกองขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการ
โรงเรียนนายร้อยทหารบก นอกจากนักเรียนเล็กโรงเรียนเตรียมทหารบก แต่เนื่องจากมีนัก
เรียนอยู่ จึงให้ฝากการปกครองบังคับบัญชาและกิจการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนนี้ไว้กับกองที่ ๑^{๑๐๒}

ต่อมาภายหลังรัฐประหารเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ แล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑
โรงเรียนนายร้อยทหารบกได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า"
(Chulachomkiao Royal Military Academy)^{๑๐๓} ระบบการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไป
ทั้งหมด คือให้มีหลักสูตรในการศึกษา ๕ ปี และให้เรียนรวมเหมือนกันหมดทุกเหล่า โดยนำ
เอาหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยทหารบกของสหรัฐอเมริกา (West Point) มาเป็น
หลักในการพิจารณา และยังได้นำเอาระบบการปกครองแบบโรงเรียนนายร้อยของสหรัฐอเมริกา

^{๑๐๑} เมื่อโรงเรียนทหารพลยุบ และมีฐานะเป็นกอง นักเรียนเทษนิตทหารบกทั้งหมดไป
คงเรียกว่า นักเรียนนายร้อยทหารบก กองที่ ๒ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น นักเรียนทหารบก
ประเภท ก. ซึ่งหมายถึง นักเรียนนายร้อยทหารบก ประเภทหลักสูตร ๕ ปี ได้แก่ นักเรียน
นายร้อย ประเภท ก. หรือนักเรียนเทษนิตทหารบกเดิม และนักเรียนนายร้อยทหารบกประเภท
หลักสูตร ๓ ปี ได้แก่ นักเรียนนายร้อย ประเภท ข. หรือนักเรียนนายร้อยทหารบกเดิม
ซึ่งมีหลักสูตรในการศึกษา ๓ ปี.

^{๑๐๒} โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๓.

^{๑๐๓} โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๓.

(West Point) มากำเนนการสอนในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าอีกด้วย ผู้ที่จบการศึกษาตามหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จะได้รับปริญญาบัตรทางวิทยาศาสตร์บัณฑิตไว้เป็นเกียรตินิยม^{๑๐๔}

การนำเอาหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยทหารบกของสหรัฐอเมริกา (West Point) มาดัดแปลงและปรับปรุงไว้ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นั้น จะพิจารณาเห็นได้จากการศึกษาวิชาสามัญและวิชาทหารดังนี้

ก. การศึกษาวิชาสามัญ^{๑๐๕} นักเรียนนายร้อยจะต้องศึกษาวิชาอักษรศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์และเคมี) วิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งได้แก่ วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมโยธา และวิศวกรรมไฟฟ้า สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์การสงคราม สรรพาวุธ และสุขวิทยา

ข. วิชาทหาร นั้น คงให้ปรับปรุงใหม่ ดังนี้^{๑๐๖}

๑) การจัด ใ้แยกแผนกวิชาทหารซึ่งเพิ่มขึ้นกับแผนกศึกษามาขึ้นกับกรมนักเรียนนายร้อย ต่อมาได้ยกฐานะเป็นกองวิชาทหารขึ้นตรงต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ต่อมาได้จัดตั้งมาขึ้นตรงต่อกรมนักเรียนนายร้อยอีกวาระหนึ่ง มีวิชาการต่าง ๆ คือ วิชาทหารรวม

^{๑๐๔} ราชกิจจานุเบกษา เดิมที่ ๗๐ ตอนที่ ๑๖ (๕ มีนาคม ๒๔๕๗).

^{๑๐๕} พันเอก บัญชา แก้วเกตุทอง, เรื่องเกม, หน้า ๕๔.

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

วิชาทหารม้า วิชาทหารปืนใหญ่ วิชาทหารช่าง วิชาทหารสื่อสาร วิชาทหารอากาศ วิชายุทธวิธี
วิชาเทคนิคการใช้อาวุธ โดยมีหัวหน้าวิชารับผิดชอบ มีอาจารย์และอาจารย์ผู้ช่วย

๒) อุปกรณ์การฝึกและศึกษา ได้จัดให้มีแผนกเครื่องช่วยฝึกขั้นตรงคอกอง
วิชาทหาร ต่อมาโดยฐานะเป็นกองขั้นตรงต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า แต่ก็ไม่
สามารถจัดเครื่องช่วยฝึกให้เหมาะสมได้

๓) การจัดและการดำเนินการฝึกและการศึกษาวิชาทหาร ได้ตั้งกรรมการขึ้น
คณะหนึ่งปรับปรุงระบบและหลักสูตรรวมทั้งหลักสูตรวิชาทหารด้วย

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรอีก โดยมีการปรับปรุงการสอน
บางวิชาใหม่^{๑๐๗} เช่น ยุทธวิธี ได้มีการสอนในระดับกองพลและสอนหน้าที่ฝ่ายอำนวยการ
๑,๒,๓,๔ ในระดับกรมผสม^{๑๐๘} ต่อมาได้พิจารณาเห็นว่าวิชาเหล่านี้หลายเหล่าที่นักเรียน
นายร้อยควรจะได้รู้ไว้ เช่น เหล่าสารวัตร เหล่าพลธิการ จึงเปิดวิชาขึ้นอีก ๑ วิชา
เรียกว่า วิชา "การปฏิบัติการพิเศษ" โดยรวมเอาวิชาทหารอากาศ วิชาเหล่ายุทธบริการ
และวิชาแผนที่ทหารมาไว้ในวิชาปฏิบัติการพิเศษ

นับตั้งแต่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่โดยให้มีหลักสูตร
เดียวเป็นต้นมา ได้พบข้อขัดข้อง กล่าวคือ

- ก. กำลังพลขาดแคลน
- ข. นักเรียนบางคนมีมาตรฐานไม่ถึงขนาดพอที่จะเรียนชั้น ๔ และชั้น ๕ ได้

^{๑๐๗} คุรุรายละเอียดเกี่ยวกับระบบและหลักสูตรประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ในผนวก ก.

^{๑๐๘} ในทางทหารแบ่งฝ่ายอำนวยการ (เรียกย่อว่า ผอ.) ออกเป็น ๔ ฝ่ายด้วยกัน คือ
ผอ. ๑ ไคแก ฝ่ายอำนวยการสายกำลังพล ผอ. ๒ ไคแก สายการข่าว ผอ. ๓ ไคแก สายยุทธการ
และผอ. ๔ ไคแก สายส่งกำลังบำรุง เป็นต้น

ทำให้ต้องตกซ้ำชั้นและเสียเวลาเรียน

ค. บางคนกว่าจะจบชั้น ๕ ก็มีอายุมากเกินไปไม่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่ผู้บังคับหมวด

ภายหลังทั้ง ๓ ประการ ทางราชการจึงดำริที่จะแบ่งการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเป็น ๒ ภาค ชั้นปีที่ ๑, ๒, ๓ เป็นภาคที่ ๑ ชั้นปีที่ ๔, ๕ เป็นภาคที่ ๒ โดยกำหนดเงื่อนไขว่า นักเรียนที่จะศึกษาต่อในภาคที่ ๒ นั้น จะต้อง

- ๑) ไม่เคยถูกลงทัณฑ์ในภาคที่ ๑ มาเคย ไม่ว่าจะศึกษาอยู่ในชั้นใด
- ๒) อายุต้องไม่เกิน ๒๓ ปี
- ๓) คะแนนภาควิชาการในภาคที่ ๑ ต้องได้ ๖๐% ทุกวิชา

ฉะนั้น โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จึงต้องแก้ไขหลักสูตรเดิมหมด เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยร่างหลักสูตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบ กองทัพบกที่กำหนดให้นักเรียนนายร้อย จปร. ศึกษา ๒ ภาค ดังนั้น นักเรียนชั้นปีที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๒ จึงได้เริ่มศึกษาตามหลักสูตรและระบบใหม่แล้ว และกองทัพบกยังอนุมัติให้เรียนต่อในภาคที่ ๒ ได้เพียงร้อยละ ๘๐ ของนักเรียนรุ่นนี้อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม การที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นำเอาระบบการศึกษาโดยแบ่งเป็น ๒ ภาค ในพ.ศ. ๒๕๑๒ นั้น ปรากฏว่า ไม่ได้ได้รับความนิยมและมีข้อบกพร่องหลายประการ กล่าวคือ สถานการณ์ปัจจุบันไม่ได้ขาดแคลนกำลังพลชั้นผู้บังคับหมวดเท่าใดนัก ประกอบกับการที่แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ภาคดังกล่าวแล้ว ทำให้นักเรียนนายร้อย จปร. ที่จบการศึกษาในภาคที่ ๑. ไม่ได้ได้รับความรู้เต็มที่ ทำให้มีพื้นฐานความรู้ต่ำ นอกจากนั้นยังเป็นการแบ่งพวกว่า เป็นพวกเรียนดีและไม่ดี อันจะก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีในระหว่างนักเรียนนายร้อยที่ศึกษามาจากที่เดียวกัน นอกจากนั้นผู้ที่จบการศึกษาในภาคที่ ๑ (๔ ปี) จะไม่ได้รับปริญญาด้วย

ดังนั้น ในปัจจุบันนี้ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจึงได้ปรับปรุงระบบการศึกษา
 เสียใหม่ โดยให้ใช้ระบบและหลักสูตรการศึกษาเช่นเดียวกับหลักสูตรการศึกษาเมื่อปี พ.ศ.
 ๒๕๑๒ แต่ได้แก้ไขหลักสูตรใหม่โดยให้เรียนครบตามหลักสูตร ๕ ปี หลักสูตรการศึกษา
 เดือนชั้นที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ตามเดิม^{๑๐๕} ส่วนนักเรียนนายร้อย
 จปร. ที่เข้ามาใหม่ก็ให้ใช้ระบบการศึกษาเป็นแบบหน่วยกิต สำหรับผู้ที่จบการศึกษาในภาค
 ที่ ๑ (๓ ปี) กองทัพบกก็ได้ให้โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าเปิดการศึกษาเพิ่มเติม โดย
 ได้ให้ผู้จบการศึกษา ภาคที่ ๑ (๓ ปี) และออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรตามเหล่า
 ต่าง ๆ ไปแล้วนั้น ได้กลับมาเรียนวิชาการเพิ่มเติมให้ครบตามหลักสูตรที่วางไว้เดิม เพื่อ
 ที่จะให้มีสิทธิได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต และได้รับเงินเพิ่มรายเดือนค่าวิชา (พ.ค.ว.)^{๑๑๐}
 เพิ่มขึ้นตามหลักเกณฑ์ของกองทัพบก

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้ปรับปรุงระบบการศึกษา
 ใหม่อีก โดยจัดทำหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๘ ขึ้น หลักสูตรใหม่มีใช้เวลาในการศึกษา
 ๕ ปี เหมือนกันหมดเป็นระบบหน่วยกิต และให้มีวิชาเลือกหลายวิชา ตามความถนัดของนักเรียน
 นายร้อย ผู้ที่สำเร็จการศึกษานี้จะได้รับปริญญาตรีทางวิทยาศาสตร์บัณฑิตตามสาขาวิชาต่าง ๆ
 ที่ตนเลือก จะมีความรู้เทียบเท่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยพลเรือนในสาขาวิชา

^{๑๐๕} ดูรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การศึกษาระดับเดือนชั้นได้ในหลักสูตรการศึกษา
 พ.ศ. ๒๕๐๓ ในผนวก ก.

^{๑๑๐} ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา ๓ ปี จะได้รับเงินเพิ่มรายเดือนค่าวิชา
 (พ.ค.ว.) เป็นเงิน ๕๐๐ บาท ผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ๕ ปี จะได้รับเงินเพิ่มราย
 เดือนค่าวิชาเป็นเงิน ๗๐๐ บาท.

ต่าง ๆ ซึ่งอาจนำเอาความรู้อันประกอบวิชาชีพได้เมื่อมีความจำเป็น นอกจากนั้น เนื่องจากการศึกษาได้จัดเป็นระบบหน่วยกิตและการวัดผลในระบบตัวอักษร จึงเป็นการสะดวกอย่างยิ่งแก่ผู้ที่สำเร็จการศึกษาที่ประสงค์จะศึกษาต่อเพื่อทำปริญญาสูงขึ้นทั้งในและนอกประเทศ ดังนั้นผลของการศึกษาจะเป็นไปในรูปใดเป็นเรื่องที่เราจะต้องเฝ้าดูกันต่อไป

ในบทนี้ได้แสดงให้เห็นถึง วัฒนธรรมทางการเมืองของทหารไทย ได้แก่ ความเคยชินกับระบอบอำนาจนิยม (Authoritarianism) ซึ่งจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใต้ปกครองกับผู้ปกครองในระบบราชการของไทย วัฒนธรรมทางการเมืองอันนี้ทำให้ทหารไทยมีนิสัยที่เชื่อฟังและยอมรับคำสั่งของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีผลทำให้ทหารไทยไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโส นอกจากนั้นครูหรืออาจารย์ซึ่งเป็นทหารที่มีความเชื่อและมีทัศนคติเช่นนี้ก็ถ่ายทอดไปยังนักเรียนนายร้อย จปร. ซึ่งเป็นศิษย์ต่อไป

วัฒนธรรมทางการเมืองมีส่วนสัมพันธ์กับการเรียนรู้ทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อจากอาศัยการศึกษา ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับการเมือง บุคคลที่มีการศึกษาสูงจะมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างไปจากคนที่มีการศึกษาน้อย และมักจะมีความคิดเห็นทางการเมืองกว้างขึ้น

ระบบการอบรมเรียนรู้ในโรงเรียนนายร้อย จปร. ทั้งในด้านการสอนทางวิชาการและด้านวิชาทหาร มีส่วนทำให้เด็กเรียนนายร้อย จปร. เป็นผู้ที่มียุทธลักษณะ ๒ อย่างในตัวคน ๆ เดียวกัน นั่นคือ บุคลิกในทางวิชาการ ซึ่งจะมีส่วนทำให้เด็กเรียนนายร้อย จปร. มีความรู้รอบค่าน และเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีความสามารถ แต่ในขณะเดียวกันผลจากการอบรมเรียนรู้ทางด้านวิชาทหาร จะทำให้เขามีบุคลิกลักษณะที่ยอมรับและเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด สิ่งนี้เป็นลักษณะของทัศนคติที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนจะได้แสดงให้เห็นต่อไปในบทที่ ๓.